

Turistička ponuda Istarske županije, primjer Kanfanar

Puhar, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:614022>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

IVANA PUHAR

TURISTIČKA PONUDA ISTARSKJE ŽUPANIJE

PRIMJER OPĆINA KANANAR

Diplomski rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

IVANA PUHAR

TURISTIČKA PONUDA ISTARSKE ŽUPANIJE

PRIMJER OPĆINA KANANAR

Diplomski rad

JMBAG: 0303050522, redovna studentica

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Selektivni turizam

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor: Doc. Dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, svibanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Contents

1. Uvod	7
1.1. Ciljevi rada	7
1.2. Problem i predmet istraživanja	7
1.3. Znanstvene metode.....	7
1.4. Sadržaj rada	8
2. Osnovne značajke turizma.....	9
2.1. Definicija pojmova turist i turizam	9
2.2. Vrste i oblici turizma.....	11
2.3. Turistička destinacija	12
2.3.1. Atraktivnost turističke destinacije.....	13
2.3.2. Životni ciklus turističke destinacije.....	13
2.4. Turistička ponuda	15
2.4.1. Čimbenici i komponente turističke ponude	16
2.4.2. Obilježja turističke ponude.....	17
3. Istarska županija	19
3.1. Povijest i razvoj Istarskog turizma	21
3.2. Statistički podatci turizma Istarske županije	24
3.3. Turistička ponuda Istarske županije	27
3.3.1. Sunce i more	27
3.3.2. Zelena Istra	28
3.3.3. Kultura	30
3.3.4. Gastronomija	32
3.3.4.1. Tartuf	33
3.3.5. Sport i outdoor	34
3.3.5.1. Biciklizam	34
3.3.5.2. Trails	35
3.3.5.3. Kayaking.....	36
3.3.6. Zdravlje i ljepota	36
3.4. SWOT analiza turističke ponude Istarske županije.....	38
4. Kanfanar	40
4.1. Povijest Kanfanara.....	41
4.2. Analiza turizma u Kanfanaru	42
4.3. Turistička ponuda općine Kanfanar	43

4.3.1.	Događanja.....	43
4.3.1.1.	Jakovlja i Fužijada	43
4.3.1.2.	Dvigrad festival	44
4.3.1.3.	Dvigrad storytelling tour.....	45
4.3.1.4.	Dvigrad outdoor weekend.....	45
4.3.1.5.	Zakantajmo istrijanske kante.....	46
4.3.1.6.	Smotra maslinovog ulja	46
4.3.2.	Atrakcije.....	47
4.3.2.1.	Dvigrad.....	47
4.3.2.2.	Park istraskog vola	48
4.3.2.3.	Limski zaljev	49
4.3.2.4.	Romualdova pećina	50
4.3.2.5.	Arheološki lokaliteti.....	50
4.3.2.6.	Crkve.....	51
4.3.3.	Aktivnosti.....	52
5.	Budućnost razvoja turizma u Istarskoj županiji.....	54
6.	Zaključak.....	57
7.	Sadržaj	59
8.	Summary.....	60
9.	Literatura.....	61

1. Uvod

1.1. Ciljevi rada

Turizam se tijekom stoljeća društvenog razvoja polako, ali kompleksno razvijao. Tek u 20. stoljeću započinje njegov intenzivan razvoj, kada je on počeo zadirati u sve sfere društvenog i gospodarskog razvoja te je postao inkorporiran u sve tijekom svakidašnjeg života. Turizam je jedna od najznačajnijih gospodarskih grana u Istri. Sa svojom bogatom turističkom ponudom privlači na milijune turista godišnje, no turistička kretanja pokazala su kako današnjim turistima nije zanimljiva samo klasična turistička ponuda, odnosno sunce i more. Današnji turisti sve više posežu za područjima i krajevima gdje postoje kulturni i prirodni resursi, gdje se mogu baviti raznim sportsko - rekreativnim i drugim aktivnostima, gdje mogu doživjeti autentične doživljaje i okusiti tradicionalnu hranu i pića te opustiti se u wellnessu.

1.2. Problem i predmet istraživanja

Problem i predmet istraživanja u radu jest analiziranje turističke ponude Istarske županije, da li ona zadovoljava potrebe današnjeg turista, koji traži jedinstveno i autentično iskustvo i u kojem smjeru se treba razvijati u budućnosti. Na primjeru općine Kanfanar istražilo se kakva se ponuda pruža turistima na malim područjima i da li oni mogu biti konkurentni u odnosu na veće gradove i općine.

1.3. Znanstvene metode

Znanstvene metode korištene prilikom izrade rada su metode analize i sinteze, indukcije te komparacije. Izvori podataka su navedeni na kraju i u samom radu, a korištena je dostupna znanstveno stručna literatura iz područja turizma te stručnih

radova objavljenih u časopisima i zbornicima, različiti izvještaji o kretanju razvoja turizma i internetski izvori.

1.4. Sadržaj rada

Struktura rada je sljedeća. Nakon poglavlja „uvod“ u kojem su definirani ciljevi, problem i predmet istraživanja te znanstvene metode, slijedi poglavlje dva „osnovne značajke turizma“ u kojem su definirani pojmovi turista i turizma, vrste i oblici turizma, što je to turistička destinacija u užem i širem smislu te atraktivnost, upravljanje i životni ciklus turističke destinacije. U ovom poglavlju još su definirani čimbenici i komponente te obilježja turističke ponude. U trećem poglavlju prelazi se na glavninu rada, odnosno na razradu turističke ponude Istarske županije. Nakon povijesti i statističkih podataka koji prikazuju kretanje turizma u Istarskoj županiji, slijedi turistička ponude koja je podijeljena na „sunce i more“, „zelenu Istru“, „kulturu“, „gastronomiju“, „sport i outdoor“ te „zdravlje i ljepotu“. Na kraju trećeg poglavlja napravljena je SWOT analiza turističke ponude Istarske županije koja prikazuje prednosti, nedostatke, prilike i prijetnje turizmu na području Istre. Poglavlje četiri „Kanfanar“ prikazuje povijest, analizu turističkih dolazaka i noćenja u Kanfanaru te turističku ponudu koja se sastoji od događanja, atrakcija te aktivnosti. U poglavlju pet prikazane su smjernice za budući razvoj turizma u Istarskoj županiji. Zadnje poglavlje rada je „zaključak“ u kojem je dan osvrt na cjelokupni rad. Na kraju nalazi se i sadržaj rada na hrvatskom i engleskom jeziku. Rad također sadrži popis literature i popis ilustracija korištenih u radu.

2. Osnovne značajke turizma

Raspravljati o turizmu danas mnogo je teže nego u počecima njegova razvoja. Turizam je stekao status jedne od najmasovnijih, najdinamičnijih i najsloženijih društveno-ekonomskih pojava suvremenog doba. S obzirom na to da turizam zadire gotovo u sve sfere društvenog i ekonomskog razvoja uopće, on istodobno međusobno djeluje kompleksno i komplementarno te je duboko inkorporiran u tijekove svakidašnjeg života.

2.1. Definicija pojmova turist i turizam

Da bi se uopće moglo definirati pojmove turista i turizma treba imati u vidu nekoliko kriterija koji moraju biti zadovoljeni. Prvi kriterij je prostorna komponenta. Da bi osoba mogla postati turistom, ona mora kretati na put. Svaku osobu koja poduzima putovanje od točke A do točke B nazivamo putnikom. No svaki putnik ipak nije turist, iako je svaki turist putnik! Svjetska turistička organizacija (UNWTO) u svojoj definiciji navodi da se putovanje mora zbivati izvan uobičajene sredine određene osobe. Drugi kriterij su obilježja putovanja. Osoba napušta uobičajenu sredinu na vlastitu inicijativu i to dobrovoljno u okviru svog slobodnog vremena te ne obavlja neku lukrativnu djelatnost (ne privređuje) niti tijekom putovanja niti u odredištu svog putovanja, a to je putovanje uvijek dvosmjerno, što znači da se turist uvijek vraća u mjesto svoga stalnog boravka. Treći kriterij je vremenska komponenta. Osoba mora privremeno izbivati izvan uobičajene sredine dulje od 24 sata, ali maksimalno do godine dana. Za osobu koja izbiva izvan uobičajene sredine manje od 24 sata (ne ostvaruje noćenje) koristi se naziv izletnik. I četvrti kriterij je svrha putovanja. Osobe koje putuju motivirane odmorom, rekreacijom, sportom, zdravstvenim razlogom ili posjetom prijateljima i rodbini, ili su na poslovnom putu, studiju (kraćem od godine dana), hodočašću, prema definiciji UNWTO-a, ubrajaju se u turiste. Turistima se ne smatraju: aktivni pripadnici oružanih snaga, putnici na dnevnim rutinskim putovanjima, putnici koji svakog dana putuju na posao, u školu, na studij, putnici u tranzitu, migranti, radnici na privremenom radu, nomadi, izbjeglice i prognanici te osobe iz diplomatskoga kora i konzultarni predstavnici.

Koristeći se navedenim kriterijima, Svjetska turistička organizacija definira turista kao posjetitelja. To je osoba koja putuje izvan svoje sredine kraće od 12 mjeseci i čija glavna svrha putovanja nije vezana za obavljanje neke lukrativne aktivnosti u mjestu koje posjećuje.¹

Postoje brojne definicije turizma, no danas je u većini zemalja prihvaćena opća koncepcija definicije turizma s pozicije turističke potražnje, a glasi: Turizam uključuje aktivnosti proizašle iz putovanja i boravka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju.²

Iz takve definicije proizlazi pet temeljnih obilježja turizma. Dakle, turizma nema bez putovanja i kretanja ljudi te njihova boravka u turističkim odredištima. Sljedeće obilježje je da se putovanje i boravak moraju zbivati izvan uobičajene sredine u kojoj se osoba kreće, živi i radi, pa tako turizam inicira neke nove aktivnosti koje osobe ne prakticiraju u domicilu. Treće obilježje govori da privremeni boravak u turističkom odredištu znači da se turizam zasniva na dvosmjernom, odnosno kružnom putovanju (domicil-turističko odredište-domicil) koje ima definiran vremenski interval u kojem se događa (ne dulji od 12 mjeseci). Svrha turističkog putovanja nikad se ne veže uz stalni boravak u destinaciji i/ili uz zapošljavanje. I posljednje obilježje govori da u turističkom odredištu turisti troše, ali ne privređuju.³

¹ N. Čavlek et al, Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga, 2011., str. 26

² Ibidem, str. 30

³ Ibidem, str. 30

2.2. Vrste i oblici turizma

S obzirom na to da je turizam vrlo složena i slojevita društveno-ekonomska pojava, moguće ga je analizirati i raščlanjivati po različitim kriterijima kojima se pobliže određuju određene vrste turizma. ⁴Tako UNWTO za potrebe praćenja ekonomskih učinaka turizma na gospodarstvo određene zemlje, turizam dijeli na sljedeće vrste: Domaći turizam uključuje turistička putovanja (i boravak) domicilnog stanovništva (rezidenata) u različite destinacije unutar granica vlastite zemlje (npr. putovanje državljana Hrvatske u turistička odredišta unutar Hrvatske). Receptivni turizam ili ulazni turizam uključuje turiste nerezidente koji borave u promatranoj zemlji (npr. turisti iz Austrije u Hrvatskoj). Emitivni turizam ili izlazni turizam uključuje turistička putovanja rezidenata u druge zemlje (npr. turistička putovanja hrvatskih državljana u destinacije u drugim zemljama). Interni (unutrašnji) turizam – to je kombinacija, ukupnost domaćeg i receptivnog turizma (prati se turistički promet, npr. svih hrvatskih i stranih državljana u destinacije u drugim zemljama). Nacionalni turizam uključuje sva turistička putovanja domicilnog stanovništva (rezidenata) u zemlji i inozemstvu (npr. putovanja građana Hrvatske u turistička odredišta unutar vlastite zemlje i sva turistička putovanja u turističke destinacije izvan zemlje). Međunarodni turizam uključuje kombinaciju, ukupnost receptivnog i emitivnog turizma (na primjeru Hrvatske to bi značilo da se pod međunarodnim turizmom razumijevaju sva putovanja inozemnih turista u Hrvatsku te sva putovanja hrvatskih građana u inozemstvo). Intraregionalni turizam podrazumijeva sva turistička putovanja stanovnika jedne zemlje određene regije u drugu zemlju te iste regije (npr. turistička putovanja stanovnika jedne europske zemlje u drugu europsku zemlju; turistička putovanja Europljana unutar Europe). Interregionalni turizam podrazumijeva turistička putovanja stanovnika jedne zemlje određene regije u drugu zemlju, ali izvan te regije (npr. turistička putovanja Europljana izvan Europe).

⁴ Ibidem, str. 36-37

2.3. Turistička destinacija

⁵Turistička destinacija kao pojam u turističkoj teoriji i praksi pojavi se prije tridesetak godina, a pojam turističke destinacije kakvu danas znamo nastao je od pojmova turistička regija, turističko odredište, turističko mjesto i dr. Turističku destinaciju određuje obilježje mobilnosti samih turista i ona može postojati na različitim razinama, od nacionalne, regionalne do subregionalne. Destinacija je koncepcija geografskog prostora čije su granice određene različitim kompleksnim odnosima između lokalne zajednice, atrakcija i turista. Dakle turistička destinacija u širem smislu može se definirati kao svako odredište turističkog putovanja, od samostalnog turističkog objekta, aerodroma ili luke do turističkog mjesta, regije i turističke zemlje. Pod turističkom destinacijom razumijeva se širi, integrirani prostor, koji gradi svoj turistički identitet na koncepciji kumulativnih atrakcija, koje omogućuju doživljaj i s dodatnom turističkom infrastrukturom predstavlja prostor okupljanja turista. Turistička destinacija uvjetovana je željama, sklonostima, interesima i potrebama turista. UNWTO definira turističku destinaciju kao značajno mjesto koje se posjećuje tijekom putovanja, te razlikuje tri vrste destinacija: udaljenu destinaciju koja je najudaljenija od domicila turista; glavnu destinaciju, odnosno mjesto gdje turisti provedu najviše vremena na putovanju te motivirajuću destinaciju odnosno mjesto ili područje koje turist bira kao primarno odredište svojega putovanja. U geografskom smislu destinacija može imati makroobilježje ili mikroobilježje. Na makrorazini to može biti Hrvatska kao turistička destinacija na Mediteranu, Istra kao turistička destinacija u Hrvatskoj i sl. Na mikrorazini ulogu destinacije mogu imati gradovi i mjesta prepoznatljiva po određenim obilježjima.

⁵ Ibidem, str. 389-392

2.3.1. *Atraktivnost turističke destinacije*

⁶Svaka turistička regija ili destinacija ima neku atrakciju koja pridonosi privlačnosti te destinacije. Turistička atrakcija je privlačan element u nekoj turističkoj destinaciji u obliku kulturno – povijesne baštine, prirodne cjeline ili pojave priredbe ili događaja koji motivira turiste za dolazak i okosnica je razvoja turizma u destinaciji.

Prema vrsti atrakcije se mogu grupirati kao prirodne i one koje je čovjek sam izgradio. U prirodne atrakcije spadaju: klima, planine, rijeke, jezera, flora, fauna, pejzaž, rezervati životinja i dr. Atrakcije koje je stvorio čovjek obuhvaćaju kulturno – povijesnu baštinu, etnosocijalne i umjetničke atrakcije pa sve do atrakcija poput tematskih parkova, zabavnih parkova, kazališta, glazbenih manifestacija i sl. Sklonost potrošača prema određenim destinacijama pozitivno utječe na odluku o izboru destinacije za putovanje i odmor. Upravo u tome ključnu ulogu imaju elementi atraktivnosti destinacije, a to su: klima i prirodne ljepote, kulturna i društvena obilježja, dostupnost, odnos prema turistima, infrastruktura, razina cijena, mogućnosti za kupnju, sadržaji za sport, rekreaciju i edukaciju i dr.

2.3.2. *Životni ciklus turističke destinacije*

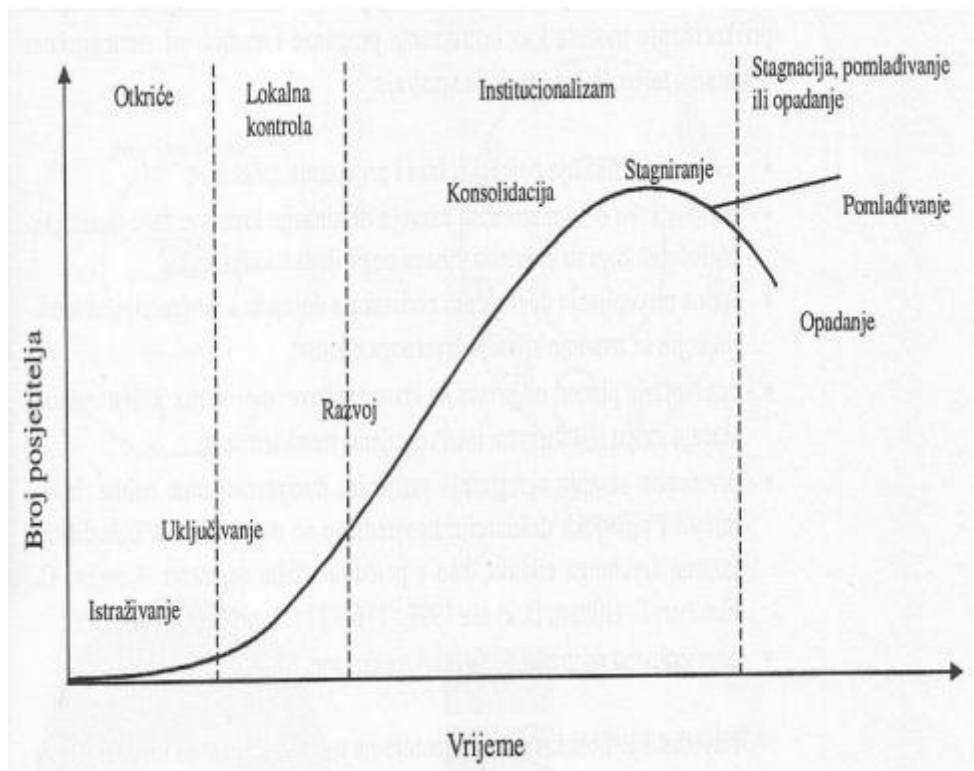
⁷Životni ciklus destinacije je fleksibilni model životnog ciklusa destinacije koji označava različite faze u evoluciji destinacije, kao i promjene koje se u njoj dešavaju tijekom njezinog prelaska iz jedne faze u drugu. Kao kritičke čimbenike navodi promjene u željama i potrebama posjetitelja, uništavanje prirodnog i izgrađenog okoliša, kao i promjenu ili nestanak onih atrakcija koje su turiste privukle u to područje.

Turističke destinacije prolaze ciklus razvoja koji je uvelike sličan životnom ciklusu bilo kojeg drugog proizvoda, gdje se vidi rast prodaje, kako proizvod prolazi kroz različite faze: pojava na tržište, razvoj, zrelost i propadanje.

⁶ Ibidem, str. 393

⁷ Ibidem, str. 403

Slika 1: Životni ciklus turističke destinacije

Izvor: https://www.volonturizam.info/images/doc/Razvoj_destinacije_suradnje--TEA.pdf
(pristupljeno: 20.04.2021.)

Istraživanje kao faza zasniva se na prirodnim ljepotama i malom broju posjetitelja u destinaciji. Tomu je razlog siromašna ponuda i nepostojanje komunikacije jer se radi o počecima razvoja turizma. Slijedi faza angažiranja, odnosno faza rasta i formiranja ponude za posjetitelje i promociju destinacije. To rezultira povećanim i stalnim brojem posjetitelja. Nastaju turističke zone i tržišna područje, kao i pritisak na javnu upravu da osigura infrastrukturu. Nakon angažiranja dolazi razvojna faza koja razumijeva dolazak velikog broja turista kojih u sezoni često ima više nego domicilnog stanovništva. U ovoj fazi zbog velikog broja posjetitelja i zbog popularnosti destinacija može imati probleme pretjeranog iskorištavanja i smanjenja kvalitete usluga. Regionalno i nacionalno planiranje i kontrola razvoja postaju nužni. Faza konsolidacije podrazumijeva omogućavanje rasta broja posjetitelja i povećanje kvalitete proizvoda destinacije. U njoj sudjeluju svi poslovni i drugi subjekti destinacije koje koordinira menadžment destinacije. Nakon konsolidacije slijedi stagnacija koja se događa kada je dostignuta gornja granica kapaciteta nosivosti u destinaciji, što se

odražava na pad kvalitete i konkurentnosti. Tu dolazi do ekoloških, socijalnih i ekonomskih problema, te se dovodi u pitanje održivost destinacije. Slijedi propadanje, odnosno faza kada su stalni posjetitelji zauvijek izgubljeni i destinacija doživljava drastični pad turističkog prometa. Često nastaju velike vlasničke promjene, a kapaciteti se namjenjuju za druge svrhe. Alternativa propadanju je da destinacijski menadžment prepozna ovu fazu i odluči se na pomlađivanje destinacije. Pomlađivanje destinacije traži nova tržišta, nove kanale distribucije, višu kvalitetu, nove investicije i proizvode, učinkovitija sredstva promocije i dr. Najvažnija misija upravljanja turističkom destinacijom je osigurati njezinu dugoročnu konkurentnost na tržištu, kao i održivi razvoj destinacije.

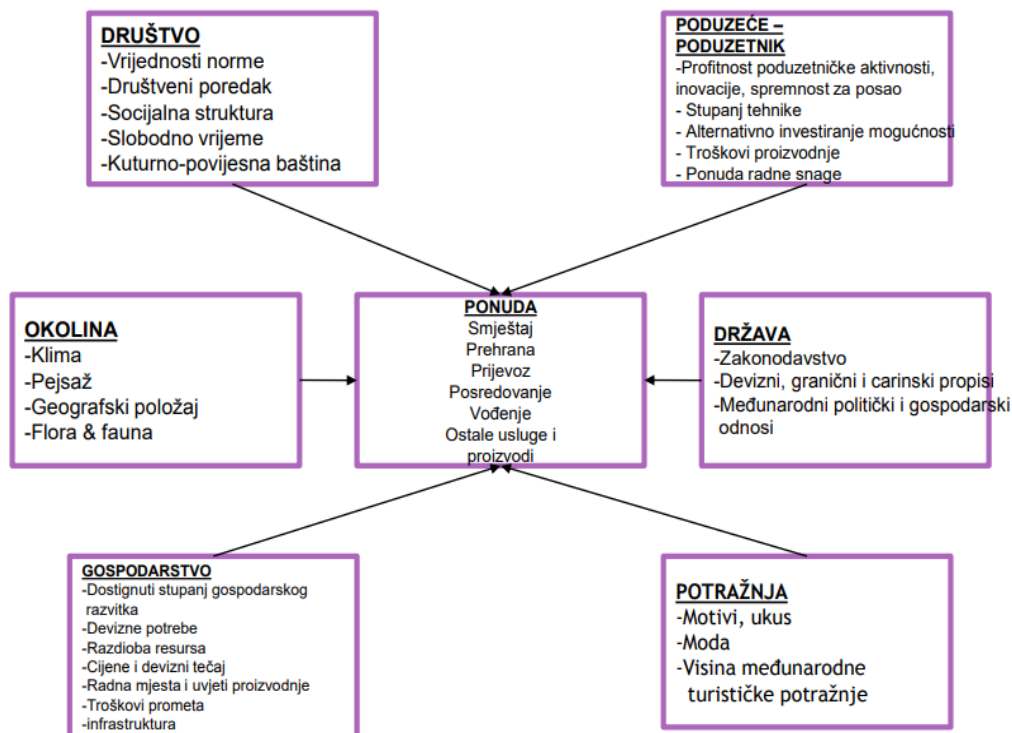
2.4. Turistička ponuda

Turistička ponuda definira se kao dio tržišta koji se pojavljuje kao ponuđač robe i usluga, odnosno kao količina roba i usluga koja se nudi po određenim cijenama radi zadovoljenja turističkih potreba.⁸ Bitna razlika između turističke ponude i potražnje je ta da turističku ponudu karakterizira količina roba i usluga koje će se staviti na prodaju po određenim cijenama, dok istodobno turističku potražnju karakterizira količina roba i usluga koja se kupila po određenim cijenama. To znači da se ponuda i potražnja susreću na receptivnom tržištu na kojem se konzumira turistički proizvod.

⁸ Ibidem, str. 61

2.4.1. Čimbenici i komponente turističke ponude

Slika 2: Čimbenici koji utječu na turističku ponudu

Izvor: <https://fmtu.lumens5plus.com/sites/fmtu.lumens5plus.com/files/40-e6682d37e555df7b9812907fd3d19a4a.pdf> (pristupljeno: 20.04.2021.)

Iz slike gdje su prikazani čimbenici koji utječu na turističku ponudu da se zaključiti da postoji mnogo istih ili sličnih čimbenika utjecaja koji podjednako djeluju i na turističku ponudu i na turističku potražnju. Tu se, prije svega misli na gospodarske utjecaje, društvene norme, sustave vrijednosti, političko okruženje i kulturu.

Kako bi turistička ponuda mogla udovoljiti potrebama turističke potražnje, na tom tržištu moraju postojati resursi, subjekti i organizacije koji će omogućiti pružanje potrebnih usluga. Svi oni ulaze u turistički sustav koji se nalazi ili na emitivnom ili na receptivnom dijelu tržišta, dok se za prijevoznike može reći da su na tranzitnim pravcima turističkih kretanja.

⁹Komponente turističke ponude mogu se svrstati u šest temeljnih skupina koje čine strukturu ponude i koje sudjeluju u kreiranju integralnog turističkog proizvoda koji turist konzumira. Prvu skupinu čine atrakcije, bilo prirodne ili društvene, koje su temelj privlačenja turista u destinaciju. U drugu skupinu spada ugostiteljstvo, odnosno smještaj, prehrana i druge prateće usluge čine ugostiteljske kapacitete koji zadovoljavaju potrebe turista za smještajem, prehranom i pićem te zabavom u destinaciji. Prijevoz čini treću skupinu, odnosno cestovni, zračni, željeznički, brodski prijevoznici ili prometna infrastruktura čine destinaciju dostupnom turistima. Turističko posredništvo, odnosno turističke agencije i turoperatora olakšavaju organizaciju putovanja i omogućavaju da turistička putovanja budu dostupna širim društvenim slojevima. Sljedeću skupinu čine razne organizacije u turizmu, s aspekta receptivnog turističkog tržišta to su nacionalne, regionalne i lokalne turističke zajednice. I zadnju šestu skupinu čini trgovina, odnosno usluge trgovine na malo.

2.4.2. Obilježja turističke ponude

¹⁰Turističku ponudu karakteriziraju heterogenost, neelastičnost, statičnost, sezonski karakter i diverzificiranost. Zajedničko obilježje turističke ponude i potražnje je heterogenost. Heterogenost turističke ponude uvjetovana je heterogenošću turističke potražnje i jedan je od ključnih uvjeta privlačenja heterogene turističke potražnje u različite turističke destinacije. Za razliku od turističke potražnje koja je visokoelastična kategorija, turistička ponuda ima sva obilježja visoke neelastičnosti. Neelastičnost turističke ponude ogleda se u nemogućnosti kapaciteta većeg dijela turističke ponude da može reagirati na promjene u drugim pojavama na turističkom tržištu. Treće obilježje turističke ponude je njezina statičnost, koja se ogleda u nemogućnosti njezina prostornog premještanja, ali i u činjenici da turistički potrošači ne mogu konzumirati turistički proizvod izvan tržišta ponude. S obzirom na međusobnu uvjetovanost turističke ponude turističkom potražnjom, razumljivo je da će se sezonski karakter turističke potražnje odraziti i na sezonski karakter poslovanja subjekata turističke ponude. Cilj svih sudionika turističke ponude je smanjiti sezonske oscilacije u poslovanju, odnosno produljiti turističku sezonu kako bi se postigli što bolji ekonomski učinci. Zadnje obilježje je diverzificiranost turističke ponude. Kako

⁹ Ibidem, str. 63

¹⁰ Ibidem, str. 64-65

turističku ponudu čini vrlo složen sustav različitih subjekata, ona može optimalno funkcionirati jedino ako svaki element u lancu tog sustava obavlja svoju funkciju i ako veze među njima nisu narušene.

3. Istarska županija

Istarska županija smještena je na najvećem jadranskom poluotoku, Istri. Smještena je u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora te je s tri strane okružena morem, a sjevernu granicu prema kopnu čini linija između Miljskog zaljeva, u neposrednoj blizini Trsta i Prelučkog zaljeva, u neposrednoj blizini Rijeke. Zbog povoljnog geografskog položaja, Istra je oduvijek povezivala srednjoeuropski kontinentalni prostor s mediteranskim.

U Istarskoj županiji prevladava sredozemna klima duž obale koja se prema unutrašnjosti postepeno mijenja i prelazi u kontinentalnu, zbog hladnog zraka koji struji s planina i zbog blizine Alpa. Sredozemnu klimu karakteriziraju topla i suha ljeta te blage i ugodne zime s rijetkom pojavom snijega. Količina padalina povećava se od zapadne obale prema unutrašnjosti. Od vjetrova u Istri prevladavaju bura, jugo i maestral.

Istra ne oskudijeva vodom, zahvaljujući nepropusnim flišnim naslagama. Najznačajniji površinski vodotoci na području Istarske županije su Mirna, Raša, Boljunčica, Dragonja te ponornica Pazinčica. Mirna je najduža i vodom najbogatija istarska rijeka. Duga je 53 kilometara, izvire kod Buzeta, a utječe u Jadransko more blizu Novigrada¹¹. Rijeka Raša duga je 23 kilometara, izvire u Čepićkom polju, a utječe u Raški zaljev.¹²

Dužina istarske obale, zajedno s otocima i otočićima iznosi 539 kilometara¹³. Zapadna obala Istre razvedenija je. Glavnina istarske obale na krškom je i vapnenačkom zemljištu. Potapanjem krških udubina nastali su specifični i razgranati zaljevi, kao što su pulska luka, medulinski zaljev, primorje Rovinja, Poreča i sl. Obala je dobro razvijena s mnogo uvala, dubljih zaljeva te riječnih ušća. Od otoka treba izdvojiti niz manjih otočića pred obalom od Rovinja do Poreča te Brijunsko otočje koje čini četrnaest otoka smještenih sjeverozapadno od Pule. U Brijunskom otočju najveći i najznačajniji otok je Veliki Brijun i na njemu se nalazi glavnina spomeničke baštine i suvremenih objekata.

¹¹ <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

¹² <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

¹³ <https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

Prema geološkoj i geomorfološkoj strukturi istarski se poluotok dijeli na tri sasvim različita područja. Bijela Istra nalazi se na brdovitom sjevernom i sjeveroistočnom rubu poluotoka te ju karakterizira oskudan biljni pokrov i ogoljele krške površine. Siva Istra nalazi se jugozapadno od Bijele Istre i taj prostor je morfološki znatno bogatiji. Taj prostor karakteriziraju niža pobrđa fliša, koji se sastoji od nepropusnih lapora, gline i pješčenjaka. I zadnji dio je Crvena Istra, odnosno vapnenačka zaravan uz morsku obalu, gdje prevladava zemlja crvenica.

Trećina istarskog poluotoka nalazi se pod šumama¹⁴. Duž obale i na otocima prevladavaju borove šume i makija, koju krase stabla crnike i planike. Kao osobitost istarske vegetacije može se istaknuti hrast lužnjak uz rijeku Mirnu. U Istarskoj županiji zakonom zaštićeni poznati prirodni rezervati su nacionalni park Brijuni, park prirode Učka, zaštićeni krajolik Limski zaljev, Motovunska šuma, park šuma Zlatni rt i ornitološki rezervat Palud pokraj Rovinja, park šuma Šijana pokraj Pule i zaštićeni krajolik Kamenjak na samom jugu Istre.

¹⁵Prema popisu stanovništva iz 2011. godine ukupan broj stanovnika u Istarskoj županiji bio je 208.055 što čini oko 5% stanovništva Republike Hrvatske. Od toga oko 48% je muškaraca, a 52% je žena. Prosječna starost stanovništva u Istarskoj županiji je 43 godine. Istarsku županiju čine jedinice lokalne samouprave: 10 gradova i 31 općina. Oko 70% stanovništva živi u gradovima, dok svega 30% živi u općinama, odnosno na selima. Prema narodnosti najveći udio stanovnika u Istarskoj županiji imaju Hrvati s više od 68%, a u znatno manjim postotcima slijede Talijani, Srbi, Bošnjaci, itd..

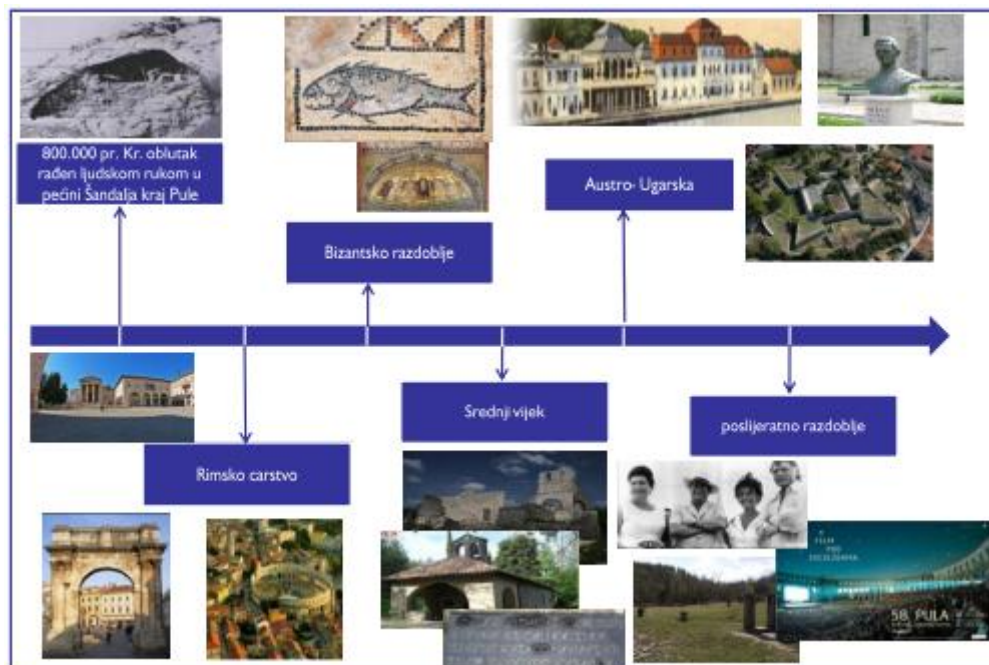
Istarska zastava vodoravna je plavo – zelena dvobojnica s grbom u sredini. Plava boja na zastavi simbolizira istarsko nebo i more, a zelena unutrašnjost Istre. Na grbu se nalazi jarac koji je bio zabilježen kao simbol Istre još u starorimsko doba. Himna županije „Krasna zemljo“ je svečana pjesma čije je stihove napisao Ivan Cukon, a uglazbio Matko Brajša Rašan.

¹⁴<https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

¹⁵<https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/stanovnistvo/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

3.1. Povijest i razvoj Istarskog turizma

Slika 3: Povijest razvoja Istarske županije

Izvor: Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025. (pristupljeno: 04.04.2021.)

Istra je još od najstarijih vremena jedinstven prostor kojim se je srednja Europa povezivala s Jadranskim morem. Slavenski, romanski i germanski narodi ostavili su vidljivi trag na kulturnom pejzažu, spomenicima i mentalitetu stanovnika.

Nalazi koji svjedoče o postojanju prvih stanovnika istarskog poluotoka potječu iz prapovijesti iz čijeg su razdoblja ostaci materijalne kulture, gradinska naselja. Oko 800 000 god. pr. Kr. u pećini Šandalja kraj Pule nastao je oblutak oblikovan ljudskom rukom.¹⁶ Oko 1800. pr. Kr. započinje gradnja gradinskih naselja u kojima se život odvija kroz brončano i željezno doba.¹⁷

U 3. st. pr. Kr Istra se našla na putu rimskog širenja preko istoku. Godine 221. Pr. Kr. došlo je do I. rimsko – histarskog rata, kojem su izravan povod bili histarski gusarski

¹⁶ Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025., [file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf) (pristupljeno: 04.04.2021.)

¹⁷ Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025., [file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf) (pristupljeno: 04.04.2021.)

napadaji na moru. Padom Zapadnorimskoga Carstva 476., Istra je došla pod vlast germanskog vojskovođe Odoakara.¹⁸

¹⁹Gradovi na zapadnoj istarskoj obali nastojali su očuvati autonomni položaj u stalnoj borbi s njemačkim feudalnim gospodarima i njihovim istarskim podložnicima. 1150. godine dužd je uzeo naslov gospodara cijele Istre. Mirom u Trevisu 1291. Venecija je dobila posjede u zapadnoj i južnoj Istri, dok su grofovi Gorički i dalje upravljali Pazinskom knežijom. God. 1307. akvilejska se crkva uz odštetu potpuno odrekla svojih prava na istarske gradove, ali ne i na Pulu, kojom je vladala uz obitelj Sergijevaca. No Sergijevci su se osamostalili, pretrpjeli poraz od Venecije, zaratili s grofovima Goričkim pa su ih njihovi protivnici u gradu svrgnuli i Pulu 1331. ipak predali Veneciji. Iste godine Mlečanima su pripali Rovinj, Bale i Vodnjan. Potkraj 14. st. Venecija je donekle oslabjela u ratovima s koalicijom kojoj je na čelu bio hrvatsko-ugarski kralj Ludovik I. Anžuvina, ali je mirom u Torinu 1381. ponovno zadobila privremeno izgubljene zemlje, među kojima i Istru.

Francusko-austrijskim primirjem u Leobenu, Austrija je dobila Istru i Dalmaciju. Nakon toga Napoleon I. ukinuo je Mletačku Republiku. Mirom u Campoformiju Austrija je zadržala Istru.

Tijekom I. svjetskog rata Istrani su se u sastavu austro-ugarske vojske borili na ruskom, srpskom i talijanskom bojištu.

²⁰1945. Istra je podijeljena tzv. Morganovom crtom, prema sporazumima Jugoslavije te velike Britanije i SAD-a uspostavljene su dvije zone: pod angloameričkom upravom bila je zona A (Pula i Trst), s talijanskim zakonodavstvom, a pod jugoslavenskom upravom zona B. Geopolitičko okruženje Istre povoljnije je nakon Osimskih sporazuma, kojima su Jugoslavija i Italija riješile sporna granična i druga pitanja.

¹⁸ Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025.,
[file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf)
(pristupljeno: 04.04.2021.)

¹⁹ Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025.,
[file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf)
(pristupljeno: 04.04.2021.)

²⁰ Master plan turizma Istarske županije 2015. - 2025.,
[file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Ivana/Downloads/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025%20(2).pdf)
(pristupljeno: 04.04.2021.)

Početakom 1990-tih godina, raspadom Jugoslavije, Istra u samostalnoj i slobodnoj Hrvatskoj čini jednu od 20 hrvatskih županija.

Istarski turizam se počinje razvijati u razdoblju rimskog imperija. U razdoblju rimskog imperija izgrađen je Vespazijanov amfiteatar u Puli, koji je služio za zabavu građanima i turistima. Drevni Rimljani bili su poznati po uživanju u čarima i blagodatima života, stoga su sagradili mnogobrojne ville rustiche na priobalju Istre te na Brijunima. U vrijeme Austro – Ugarske monarhije sve su se više razvijali turistički sadržaji od hotela, pansiona, ugostiteljskih objekata te morskih i termalnih kupališta duž cijele obale Istre. Gradovi Portorož, Umag, Poreč, Rovinje, Pula s Brijunskim otočjem, Rabac, Lovran te Opatija u to vrijeme razvijaju se u prave turističke gradove. Poduzetnici iz tog vremena sve su više ulagali u istarski turizam.

Domovinski rat Istri srećom nije donio razaranje, ali je svakako donio stagnaciju kako u životu ljudi, tako i u turizmu. Danas Istra obiluje mnoštvom najraznovrsnijih turističkih kapaciteta i sadržaja, od kojih su sve traženiji i aktualniji oni u unutrašnjim ruralnim područjima. Osim već poznatog stacionarnog turizma u hotelima, apartmanskim naseljima, kampovima, privatnom smještaju, danas se u Istri sve više razvija nautički turizam, kongresni, izletnički, agroturizam, eno – gastronomski, sportsko – rekreacijski, itd.

3.2. Statistički podatci turizma Istarske županije

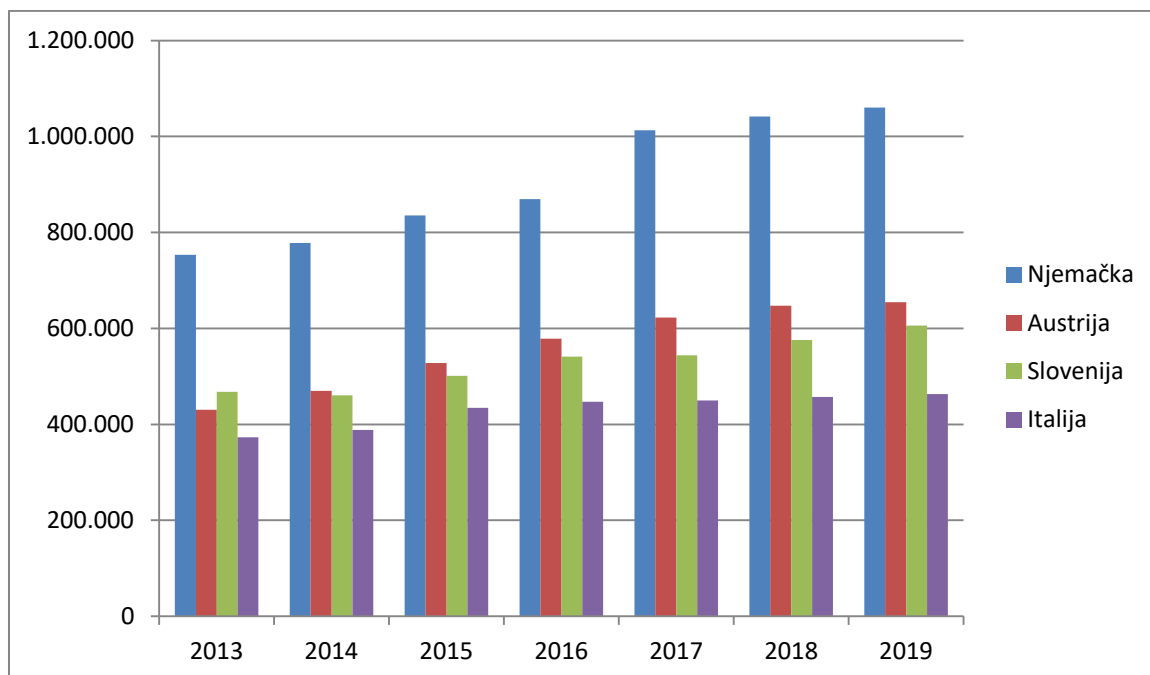
Tablica 1: Dolasci i noćenja turista u Istarskoj županiji

GODINA	TURISTI	DOLASCI	NOĆENJA
2013.	UKUPNO	2.980.663	19.445.130
	DOMAĆI	169.846	614.668
	STRANI	2.810.817	18.830.462
2014.	UKUPNO	3.059.226	19.545.303
	DOMAĆI	174.289	616.781
	STRANI	2.884.937	18.928.522
2015.	UKUPNO	3.450.071	21.302.647
	DOMAĆI	196.623	672.309
	STRANI	3.253.448	20.630.338
2016.	UKUPNO	3.763.174	23.128.233
	DOMAĆI	222.421	741.019
	STRANI	3.540.753	22.387.214
2017.	UKUPNO	4.104.018	25.426.476
	DOMAĆI	228.926	723.578
	STRANI	3.875.092	24.702.898
2018.	UKUPNO	4.332.752	26.178.763
	DOMAĆI	267.662	834.651
	STRANI	4.065.090	25.344.112
2019.	UKUPNO	4.481.698	26.388.645
	DOMAĆI	303.954	934.792
	STRANI	4.177.744	25.453.853
2020.	UKUPNO	1.876.999	13.514.684
	DOMAĆI	182.804	809.441
	STRANI	1.694.195	12.705.243

IZVOR: Izradila studentica prema podatcima <https://www.dzs.hr/>

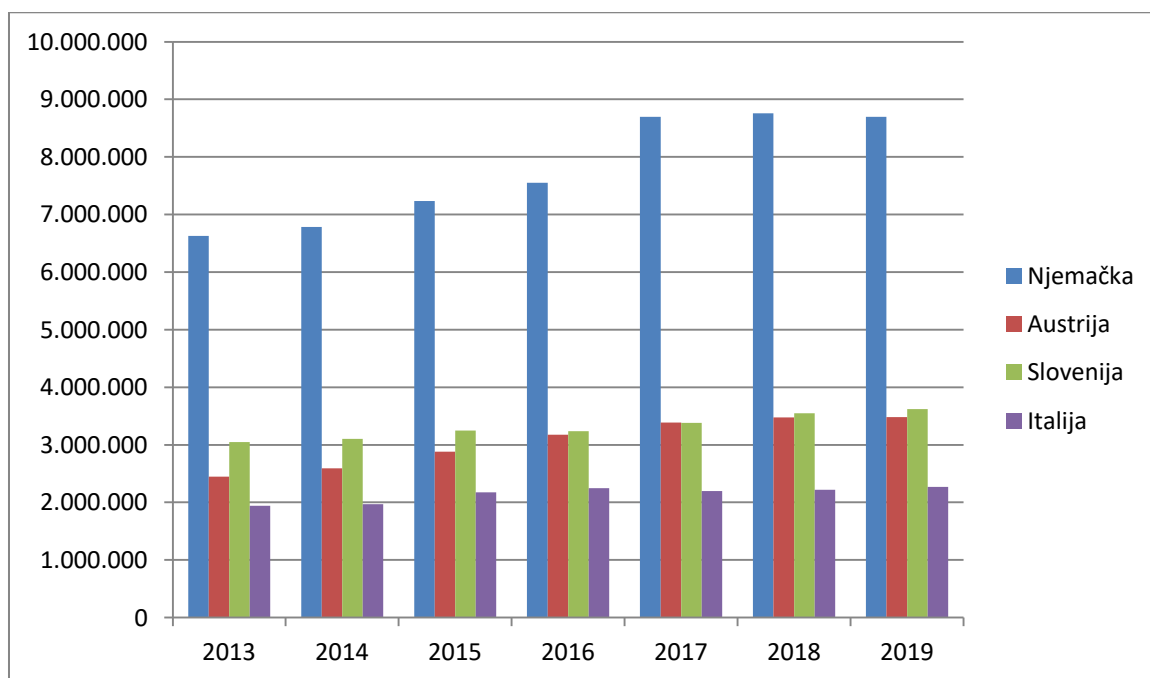
Iz tablice jedan vidljivo je da turizam u Istarskoj županiji kontinuirano raste iz godine u godinu. Kontinuitet rasta zabilježen je na razini ukupnih turističkih dolazaka kao i ukupnih turističkih noćenja. Znatno veći je udio stranih turista u odnosu na domaće u Istarskoj županiji. 2020. godine imamo značajniji pad dolazaka i noćenja kako stranih tako i domaćih turista zbog pandemije korona virusa.

Grafikon 1. Dolasci najčešćih turista u Istarskoj županiji

Izvor: Izradila studentica prema podacima <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arbiva>

Grafikon 2. Noćenja najčešćih turista u Istarskoj županiji

Izvor: Izradila studentica prema podacima <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arbiva>

Iz grafikona jedan i dva vidljivo je da Istarsku županiju od 2013. do 2019. godine u najvećem broju posjećuju turisti iz Njemačke, Slovenije, Austrije te Italije. Suklado tome i najveći broj noćenja ostvaruju turisti iz tih istih zemalja. Dolasci i noćenja turista iz navedenih zemalja rastu iz godine u godinu. Prema podacima turističke zajednice Istarske županije nakon navedenih zemalja, prema broju dolazaka i ostvarenih noćenja u Istarsku županiju najviše dolaze domaći turisti, odnosi Hrvati, a slijede Nizozemci, Česi, Mađari, Poljaci itd. Svi oni ostvaruju godišnje od 100.000 do 150.000 dolazaka, te od 500.000 do 1.000.000 noćenja. Isto tako turisti iz ovih zemalja su posjećivali Istarsku županiju svake godine u sve većem broju.

3.3. Turistička ponuda Istarske županije

Od bogate povijesti, sportskih aktivnosti, gastronomskih užitaka pa sve do pitoreskних gradića, Istra nudi baš sve za idealan odmor po mjeri svakog čovjeka. More u Istri će se pobrinuti da se turisti vrate svakodnevnim obavezama puni elana. Od skrivenih uvala do plaža s mnoštvo atrakcija, Istra ima sve što je potrebno za ljetni odmor. Za sve ljubitelje povijesti Istra ima veliki broj kulturno – povijesnih spomenika od velikog značaja. Eufrazijeva bazilika koja je na listi kulturne baštine UNESCO-a te impresivna Arena u Puli samo su neki od brojnih lokaliteta koji odišu bogatom poviješću. Za ljubitelje aktivnog odmora Istra nudi pregršt sportskih aktivnosti prepunih adrenalina. Gastro ponuda u Istri očarat će svačije nepce. Tartufi, istarska malvazija i teran, maslinovo ulje, tradicionalna tjestenina poput fuži i pljukanci, samo su neki od sastojaka bez kojih je gourmet doživljaj Istre nezamisliv. Motovun, Hum, Grožnjan, Oprtalj ili neki drugi gradić u Istri na brdu pružaju pogled na tipičan istarski pejzaž te uživanje u čarima mirnih i pitoresknih destinacija u unutrašnjosti Istre.

3.3.1. *Sunce i more*

Sve više turisti aktivno provode godišnje odmore, no neki i dalje ne odustaju od pasivnog odmora, odnosno izležavanja na suncu i moru. Za ljubitelje šljunčanih i pješčanih plaža Istra ima vrhunski uređene plaže, a za one koji vole divljinu Istra nudi netaknute plaže. Istarske plaže vrhunski su uređene oaze zabave, kreativnosti i uživanja za svakog, od velikih do malih. Brojne istarske plaže prilagođene su djeci, kako im nikad ne bi bilo dosadno. More istarskih plaža besprijekorno je čisto, a njegova čistoća redovito se kontrolira. Plaže su isto tako izuzetno čiste, a neke od njih nagrađene su prestižnom Plavom zastavom, međunarodno priznatom oznakom za očuvanje prirode.

Za one željene zabave, avanture i adrenalina Istra ima dva aquaparka. Aquapark Istralandia koji se nalazi u blizini Novigrada drugi je najbolji vodeni park u Europi koji osigurava zabavu na raznim toboganima, od visokih i strmih za one hrabrije, preko tobogana s gumenjacima. Istralandia nudi posjetiteljima i najveći bazen s umjetnim

valovima u ovom dijelu Europe te za one najmlađe veliki dječji bazen s gusarskom lagunom. Uz sve to aquapark ima i razne događaje poput pjena partya, razne sportske turnire, nastupe zabavnih bendova, zumbu, igraonice i mađioničarske nastupe te još mnogo toga. A za kratak odmor od zabave i aktivnosti tijekom boravka u vodenom parku, na raspolaganju su razni ugostiteljski objekti. Nešto manji aquapark nalazi se u blizini Poreča, a to je Aquacolors Poreč, koji nudi različite atrakcije od onih adrenalinskih, zabavnih, relaks te do onih namijenjenih djeci. Između brojnih tobogana, aquagana i bazena uređene se površine za sunčališta i odmarališta te veliki ugostiteljski objekt koji sadrži fast food, pizzeriju, kavanu, slastičarnu i prodavaonicu. U relaks – zoni gostima je na raspolaganju teren za odbojku na pijesku, rodeo bik, boksački ring, surf simulator, vodeni nogomet, trampolini te mnoštvo drugih sadržaja. Ovi vodeni parkovi razveselit će djecu, a starije vratiti u djetinjstvo.

3.3.2. Zelena Istra

Mediterranska klima s toplim i sunčanim ljetima te blagim i kišovitim zimama čini Istru idealnom destinacijom za posjet tijekom cijele godine. Istra nudi bezbroj mogućnosti za boravak u prirodi te istraživanje novih lokacija. Turisti boravak u Istri mogu obogatiti uživajući u ljepotama prirode poput brežuljaka, šuma, poluotoka, otoka, istarskih jama čije dubine kriju neobične oblike i priče iz daleke prošlosti.

Istra obiluje posebnim prirodnim ljepotama te njihovom raznovrsnom ponudom koje vrijedi očuvati, stoga Istra sustavno djeluje u različitim eko projektima. Zahvaljujući tome gosti Istre mogu odsjesti u eko – prijateljskom smještaju. Smještajni objekti koji zadovoljavaju broje kriterije, od kojih su neki društvena i ekološka odgovornost, cjelovita zaštita okoliša i zdravlja, korištenje eko sredstava za pranje i čišćenje, korištenje prirodnih materijala, štednja vode i energije, sortiranje i recikliranje otpada, itd. dobivaju oznaku Eco Domus koju dodjeljuje županijski Upravni odjel za turizam. Tijekom boravka u Istri turisti mogu kušati eko domaće proizvode. Proizvodnja takvih proizvoda uključuje ekološke, gospodarske i društveno opravdane proizvodno – tehnološke metode. Među proizvodima koje Istra pruža mogu se naći ekstra

djevičansko maslinovo ulje, med, povrće, craft piva, lavanda, vino, itd. Istra uz sve to nudi i nekoliko eko muzeja koji osim očuvanja tradicije batana (Rovinj), tradicijskih običaja (Istrian de Dignan), kažuna (Park kažuna), nude i degustacije maslinovog ulja (Kuća istarskog maslinovog ulja). Istra ni tu ne staje, uz sve te proizvode nudi i zaštićene dijelove prirode poput Nacionalnog parka Brijuni, parkova prirode Kamenjak i Učka te eko plaža koje zbog svoje čistoće dobivaju plavu zastavu.

Tridesetak zaštićenih dijelova prirode među kojima i jedan nacionalni park krasi Istru te upotpunjuju njezinu ponudu. Jedini nacionalni park u Istri su Brijuni koji sa svojih 14 otoka slovi za jedno od najljepših arhipelaga na Mediteranu. Na Brijunima uz arheološke lokalitete i autohtono raslinje mogu se vidjeti razne životinje od kojih su najčešći jelen lopatar, mufloni, zebre, itd. Na jugu Istre nalazi se zaštićeno područje Kamenjak koji pruža šetnje stazom dinosaura, te bogatu floru i faunu, od kojih treba istaknuti brojnu populaciju orhideja. Na području Istre nalazi se još nekoliko zaštićenih područja, a to je prvi ontološki rezervat u Istri Palud gdje je zabilježeno 220 vrsta ptica²¹, potopljena kanjonska dolina u kršu – Limski kanal te Park prirode Učka s čije se zapadne strane nalazi impresivan kanjon Vela draga.

Istarsko podzemlje bogato je špiljama i jamama. Neke od njih moguće je obići bez većeg speološkog znanja i opreme, dok je za veliki broj njih ipak potrebno više iskustva i opreme. Prepune stalaktita i stalagmita jame privlače veliki broj turista, koje donose zbog svoje temperature od 13 °C do 15 °C pravo osvježanje, pogotovo u ljetnim mjesecima. Jedna od najvećih špilja u Istri nalazi se u blizini Brtonigle, Mramornica. Jama Baredine jedna je od najpoznatijih u Istri, posjetitelji je posjećuju zbog njezinih živopisnih sigastih formi te čovječe ribice, endemske životinjske vrste koje žive samo u krškim područjima. Slijedi Pazinska jama koja turiste privlači i zbog toga što ima zip-line iznad jame tako da se jama može doživjeti i odozgo. Još neke od poznatijih jama u Istri su Feštinsko kraljevstvo kraj Žminja te Romualdova spilja u Limskom kanalu koja je poznata i po tome da je ona rezidencija velikog šišmiša, ugrožene i zakonom zaštićene vrste.

Boravak u prirodi dobro utječe na zdravlje, a uživanje u prekrasnim pejzažima utječe pozitivno na raspoloženje svakog čovjeka, stoga Istra nudi i nekoliko vidikovaca. Jedan od najinspirativnijih vidikovaca je onaj s kojeg puca pogled na vrsarsko

²¹ <https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/palud.asp> (pristupljeno: 06.04.2021.)

pristanište, marinu te otok Sveti Juraj, vidikovac „Casanova“. Predivan vidikovac iz Oprtija pruža impresivan pogled na šume, vinograde i maslinike koji izrazito podsjeća na Toskanu. Na južnom dijelu Istre postoji veliki broj vidikovaca koji omogućuju uživanje u prekrasnom pogledu na morsku pučinu i opuštanje uz zvukove valova, a jedan od najdostupnijih vidikovaca na tom području je Sveta stijena u Puli. Vidikovac „Plomin“ pruža prekrasan pogled na Kvarnerski zaljev. I zadnji vidikovac koji valja istaknuti nalazi se sjeverno od jezera Butoniga, a to je maleni istarski gradić Vrh koji pruža očaravajući pogled na više od 130 gradova, gradića i sela istarskog poluotoka.

3.3.3. *Kultura*

Bogata kulturno – povijesna baština Istre očituje se u brojnim znamenitostima, muzejima, zbirkama i crkvama. Istra je tijekom povijesti bila mjesto dodira i prožimanja mnogih kultura, a to se vidi i danas po brojnim znamenitostima od prapovijesnih arheoloških lokaliteta, ranokršćanskih spomenika, rimske ostavštine, istarskih kaštela, istarskih fresaka, istarske graditeljske baštine venecijanskog razdoblja pa sve do austro – ugarske arhitekturne ostavštine i arhitekture.

Od prapovijesnih arheoloških lokaliteta u Istri postoje Monkodonja, brončanodobno naselje u blizini Rovinja; Nezakcij, prijestolnica Histra; brončanodobno naselje na Brijunima te Dvigrad i Picugi. Od ranokršćanskih spomenika u Istri se mogu pronaći crkva Sv. Sofije u Dvigradu, crkva Sv. Andrije u Betigi, crkva i samostan Sv. Marije Velike nedaleko Bala, dvoranske bazilike u Nezakciju, Sv. Marija Formoza kao jedan od najznačajnijih ranokršćanskih spomenika kako u Istri tako i u Hrvatskoj te Eufrazijeva bazilika kao jedna od najbolje očuvanih ranokršćanskih cjelina, koja danas pripada najznačajnijim svjetskim povijesnim spomenicima, te je zbog toga 1997. godine uvrštena i na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine. Znamenitosti rimske ostavštine u najvećem dijelu nalazimo na području Puljštine, a to su lokalitet Vižula, Betiga, Ladanjska rimska vila u zaljevu Verige, Malo rimsko kazalište, Neptunov hram, Herkulova vrata, Mozaik kažnjavanja Dirke pronađen u blizini crkve Sv. Marije Formoze s mitološkom temom kažnjavanja Dirke koja je iznimno rijetka te najpoznatija znamenitost na područje Puljštine, Arena. Duga povijest vladavine Venecije na zapadnoj obali i u unutrašnjosti Istre ostavila je bogat trag u arhitekturi i spomenicima. Istra se diči brojnim palačama, kućama, trgovima iz

doba vladavine Mlečana. Isto tako brojna je Austro – ugarska arhitekturna ostavština i arhitektura, a najviše znamenitosti od doba austro – ugarske nalazi se u Puli, poput vojne bolnice, doma hrvatskih branitelja, tržnice u Puli, utvrda Verudela i Punta Christo, mornaričkog groblja, Muzila, itd.

Istra se diči i brojim kaštelima iz različitih povijesnih razdoblja, a neki od najpoznatijih su kaštel Morosini – Grimani u Svetvinčentu, Dvigrad u Kanfanaru te kašteli u Roču, Kožljaku, Humu i Momjanu. Od svih kaštel, samo je kaštel Morosini – Grimani renoviran i turistički valoriziran. Uz kaštele Istra ima i oko dvadesetak crkvi koje svojom vanjštinom ne daju naslutiti da se u njima kriju raskošne freske. Najpoznatija istarska freska je Ples mrtvaca koji se nalazi u gotičkoj crkvi u Bermu, a uz pulsku Arenu i Eufrazijevu baziliku ova je freska najpoznatiji kulturni spomenik Istre.

U bogatu kulturnu ponudu Istre svrstavamo i razne muzeje koje posjetitelji mogu obići, a neki od njih su Arheološki muzej Istre u Puli, Povijesni i pomorski muzej Istre u Puli, Etnografski muzej Istre u Pazinu, Muzej suvremene umjetnosti Istre u Puli, te zavičajni muzeji u Umagu, Poreču, Rovinju, Labinu, Buzetu i Pazinu. Svi ovi muzeji svojim stručnim i predanim radom sačuvali su jedinstveno spomeničko i civilizacijsko bogatstvo za buduće generacije.

Očuvanje tradicijskih vrijednosti njeguje se kroz razne manifestacije poput Smotre narodne glazbe i plesa Istre, susreta svirača na dijatonskim harmonikama, bajsevima, roženicama i mihi, folklornim susretima, itd. Tradicija je inspiracija mnogim umjetnicima, stoga u Istri turisti mogu posjetiti likovnu izložbu koja se svakog ljeta održava na otvorenom, u rovinjskoj ulici Grisia.

Izvan granica Istre poznate su kulturne manifestacije poput festivala Sajma knjige u Puli, Međunarodnog orguljaškog festivala Organum histriae, Festivala plesa i neverbalnog kazališta u Svetvinčentu, Mediteranskog kiparskog simpozija kao i Bienale industrijske umjetnosti u Labinu, međunarodnih kazališnih festivala PUF i MKMF u Puli i Zlatnog lava u Umagu, Festivala rane glazbe u Dvigradu, itd. Istra je i mjesto održavanja dvaju vrlo značajnih filmskih festivala u zemlji, Motovun film festivala koji se održava na trgovima i ulicama Motovuna, srednjovjekovnog utvrđenog gradića na brežuljku pored rijeke Mirne i Pulskog filmskog festivala u rimskom amfiteatru Areni, koja je ujedno i najveća pozornica na otvorenom za

vrijeme ljetnih održavanja brojnih koncerata najvećih svjetskih zvijezda klasične i pop glazbe.

Iz svega navedenog vidljivo je da Istra ima bogato povijesno nasljeđe i da su razni narodi svojom prisutnošću, običajima, radom, ostavili trag kojeg današnji stanovnici Istre nastoje sačuvati, oplemeniti i osuvremeniti. Turistima koji vole kulturu zasigurno neće nedostajati ništa u Istri, zbog široke lepeze kulturnih znamenitosti, muzeja i raznih manifestacija.

3.3.4. Gastronomija

Istra koja ima razvijenu obalu i čarobnu zelenu unutrašnjost, nudi brojne kulturno – povijene i prirodne znamenitosti kao i nezaboravne panorame iz srednjovjekovnih gradića na brežuljcima, no Istra krije i pravo bogatstvo okusa od riba, školjki i rakova pa sve do šparoga i slavni tartufa, te domaćeg kruha umočenog u tekuće zlato najboljeg maslinovog ulja na svijetu i najfinijih vina.

Za sve ljubitelje finih jela Istra je jedna od nezaobilaznih destinacija. Za ljubitelje morskih delicija brojni restorani priobalne Istre nude vrhunski užitak uz bijelu ribu ili srdele, škampe koji impresioniraju svojom veličinom, buzare od školjki, juhu ili rižot s plodovima mora, jadranske lignje ili sipe, kamenice, brodet, pečene rakove, salate od hobotnica ili rakovica, slane sardone ili bakalar te još mnoštvo morskih delicija. Dok s druge strane unutrašnjost Istre krije pregršt autentičnih konoba i vinskih podruma, gdje priprema jela, ambijent i ugodno društvo domaćina čine izniman gurmanski doživljaj. U unutrašnjosti Istre jela se temelje na tjestenini i mesu, a neka od najpoznatijih istarskih jela su: čeripnja (meso i krumpir ispod peke), ombolo i kobasice s kiselim kupusom, fuži ili njoki u šugu od divljači ili domaće kokoši, tartufi, maneštra na razne načine, ovčji sir, na buri sušen istarski pršut i panceta, te za kraj tradicionalne istarske slastice fritule, kroštule i cukerančići ili pak čuvena istarska supa od crnog vina, maslinovog ulja, soli, papra i bijelog prepečenog kruha.

Istra se diči i svojim vinima od kojih su najpoznatiji istarska malvazija te teran. Na području Istre postoje brojni vinari koji zadovoljavaju sve želje ljubitelja vina. Uz vino, Istra ima i ulja koja prema svjetskim mjerilima spadaju među najkvalitetnija.

3.3.4.1. *Tartuf*

Mnoge ljubitelje gastronomije u Istri dovodi upravo neobičan gomolj, neugledna oblika i intenzivnog mirisa – tartuf. Tartuf je tajnovit i pod zemljom skrivena skupocjena gljiva, koja se može pronaći tek uz pomoć posebno dresiranih pasa. Kako Istra obiluje trima vrstama zemlje, tartuf se može pronaći u sivoj zemlji, a najviše se ga nalazi u Motovunskoj šumi kroz koju protječe rijeka Mirna. Ova rijetka i skupocjena gljiva intenzivno je neugodnog mirisa te je prava kulinarska poslastica. Najčešće vrste tartufa koje se u Istri pronalaze su plemeniti bijeli tartuf, plemeniti crni tartuf, zimski te najčešći ljetni tartuf. Istarski bijeli tartuf jedan je od najcjenjenijih na svijetu.

Lov na tartufe još jedan je od doživljaja koje Istra može ponuditi svojim posjetiteljima. Za lov, lovac odnosno tartufar mora imati posebno dresiranog psa s vrlo istančanim osjetom njuha. Nakon što pas nanjuši tartuf, lovac ga nježno izvadi iz zemlje pomoću posebne vrste motike. Te nakon što se tartuf izvadi, zemlja koja je bila pomaknuta mora se ponovno vratiti na isto mjesto, kako bi na tom mjestu možda ponovno naraslo plodonosno tijelo.

U Istri postoje i brojne manifestacije u čast tartufa. Najpoznatija je ona u Livadama, u blizini Motovuna, gdje se na jesen vikendima održava niz manifestacija u čast ovog neospornog kralja među gljivama. Za sve one koji se žele upoznati s okusom tartufa brojni restorani diljem Istre nude tipična jela s tartufima poput fuži, pljukanci, njoki, fritade te raznih kombinacija s mesom.

3.3.5. Sport i outdoor

Istra svojom ponudom privlači turiste različitih preferencija, od onih turista koji dolaze kako bi se izležavali na suncu i kupali u moru, pa do onih koji žele aktivno provesti svoj odmor. Za takve turiste Istra nudi široki spektar sportova kojima se na odmoru mogu baviti, a jedan od sportova koji privlači najveći broj turista u Istri je biciklizam. Za sve ljubitelje tenisa i golfa, Istra u svojoj ponudi ima brojne terene za igranje tenisa, te nekoliko posebno dizajniranih golf terena, koji su izazovni igračima svih vještina. Za turiste koji žele svoj aktivni odmor provesti na moru, tu se nudi ronjenje. Turisti mogu započeti svoju avanturu s probnim ronjenjem koji počinje teoretskim predavanjem kroz koje se uče osnove disanja i boravka pod vodom te se upoznaje s ronilačkom opremom i načinom ronjenja nakon čega slijedi onaj uzbudljiviji dio, samo ronjenje uz pratnju instruktora ili voditelja ronjenja. Za one malo hrabrije Istra nudi početni tečaj prve kategorije, a za one najhrabrije tu je napredni tečaj ronjenja. Isto tako uz ronjenje, na moru se turisti mogu okušati u jedrenju ili windsurfingu te ribolovu. Lovni turizam još je jedan od oblika koji privlači turiste u Istri. Istra je zbog vrste tla prepuna podzemnih špilja i jama, tako da se ljubitelji podzemlja mogu okušati u speleoavanturama. Neke od njih moguće je obići bez većeg speleološkog znanja i opreme, dok je za veliki broj njih ipak potrebno više iskustva i specijalizirane opreme. Uz sve dosad nabrojano, za ljubitelje adrenalina Istra u svojoj ponudi ima i nekoliko adrenalinskih parkova za male i velike, zip – line Pazinska jama, vožnje quadovima, paintball te motodrome za vožnje kartingom.

3.3.5.1. Biciklizam

Cikloturizam promovira zdrav način života i održivi transport te je sve popularniji među stanovnicima i turistima Europe. U Istri je cikloturizam prepoznat kao proizvod s velikom perspektivom razvoja, te se stoga već godinama provodi niz aktivnosti za razvoj još boljeg cikloturizma. Istra je destinacija koja svojim karakteristikama zadovoljava interese i potrebe svih profila biciklista, od natjecatelja na treninzima i pripremama pa do ležernih turista i rekreativaca. Sjeverozapadni dio Istre diči se spletom brdskih i cestovnih ruta kojima se prolazi brojnim vinogradima, maslinicima, šumama, pored potoka, srednjovjekovnih gradića na brežuljcima, itd., a

najpoznatija biciklistička staza u tom dijelu Istre je Parenzana. Zapadna obala Istre savršeno je područje za sve one koji žele uživati u laganim i ležernim vožnjama te se tako rekreirati i provoditi odmor u netaknutoj prirodi. Južna Istra ima najlakše biciklističke dionice, a one se odlikuju i zamamnim krajolicima. Južnim dijelom Istre biciklisti mogu proći zaštićenim krajolikom rta Kamenjak, zatim Medulinom, Marčanom, Rakljom, najveći istarskim gradom Pulom te nadalje prema Fažani i Vodnjanu. Na istočnoj obali Istre vožnje biciklom postaju zahtjevnije, ali to nikako ne umanjuje pogled na predivne krajolike. Sve staze u tom dijelu Istre su tehnički zahtjevne i iziskuju iskustvo te fizičku pripremu jer imaju zahtjevnu podlogu, puno uspona i spustova, a uglavnom su i veće duljine. Staze u središnjoj Istri su isto tako veoma zahtjevne zbog podloge te mnogih uspona i spustova te su namijenjene iskusnijim biciklistima. Iako su staze središnje Istre zahtjevnije, panoramski su jedne od najdojmljivijih, zbog predivnih vidikovaca.

Istra privlači veliki broj turista zbog biciklističkih manifestacija, koje se organiziraju diljem Istarskog poluotoka, bilo to profesionalna natjecanja ili rekreativne vožnje. U Istri imamo i posebno osmišljene te prilagođene staze za obitelji s djecom, one su lagane i sigurne, a izbjegavaju prometnice koliko god je to moguće te nemaju strmih uspona i padova. Uz sve ovo, Istra nudi i bike hotele, objekte s posebnom licencom koji će u svim segmentima zadovoljiti visoke standarde za prijam biciklista. Takvi hoteli nude sportsku prehranu, wellness sadržaje, radionice za popravke, detaljne informacije o rutama i brojne druge usluge po mjeri biciklista. Istra se pobrinula i za električne bicikle, pa tako postoje e - Bike punionice u brojnim mjestima i gradovima Istre.

3.3.5.2. *Trails*

Za ljubitelje trčanja, hodanja ili planinarenja Istra nudi staze koje svojim karakteristikama zadovoljavaju potrebe onih koji preferiraju kraće i lagane staze koje su pogodne za manje fizički spremne rekreativce i obitelji s djecom, kao i one staze za aktivnije rekreativce u prirodi koje odgovaraju njihovim interesima i potrebama jer su fizički i tehnički zahtjevnije, odnosno obilježavaju ih teži usponi. Ljubitelji trailsa uživati će u netaknutoj prirodi te će svoje iskustvo obogatiti pogledima na brojne povijesne i kulturne znamenitosti koje susreću putem. Jug Istre, poput ostalih krajeva na poluotoku, nudi bezbroj mogućnosti kako bi se turisti bavili sportskim aktivnostima

i boravili u prirodi. Bila staza kraća ili duža, laganija ili zahtjevnija, jug Istre pružit će posjetiteljima pogled na more, otočiće, lučice, kulturno – povijesne znamenitosti i prirodne ljepote. Istočni dio Istre oduševit će posjetitelje svojom netaknutom prirodom i ljepotom u kojoj se brežuljci susreću s morem te zelenilom i mirisom mediteranskog bilja i šuma, dok će središnja Istra ljubitelje trailsa začarati svojom ljepotom i mirnoćom.

3.3.5.3. *Kayaking*

Za sve ljubitelje kayaka vjerojatno nema jednostavnijeg i ljepšeg načina za otkrivanje razvedene obale i otoka negoli s kajakom, stoga u Istri postoji oko desetak organiziranih programa kajakaških tura koji se provode u kontroliranim uvjetima i malim grupama. Za vrijeme kajakarenja uz grupu vesla i iskusan pratitelj koji gostima daje sve potrebne upute o sigurnom boravku na moru te ispravnom kajakarenju. Gotovo sve tura odvijaju se na području Puljštine, osim jedne koja pruža kajakarenje na području Poreča. Neki od ovih izleta uključuju i ronjenje s maskama. Uz vožnju kajakom turisti mogu otkriti brojne atrakcije, zanimljiva odredišta na pustim obalama i stjenjacima te saznati različite informacije o lokalitetima koje posjećuju.

3.3.6. *Zdravlje i ljepota*

Morska obala i zrak stoljećima privlače brojne posjetitelje, a danas Istarski poluotok nudi i široku ponudu zdravstvenog turizma. More ima značajnu ulogu u zdravlju čovjeka pa je istarska obala oduvijek bila, ne samo izvor uživanja u morskim radostima, nego i pravo vrelo zdravlja. Istarske toplice su jedini izvor termalne vode u Istri te imaju status lječilišta u kojemu se osim primjene prirodnih ljekovitih činitelja, provode i sve ostale procedure fizikalne terapije pod stručnim specijalističkim nadzorom. Istarske toplice privlače mnoštvo domaćih i stranih gostiju iz cijele Europe i šire, koji dolaze na terapije i odmor, želeći maksimalno iskoristiti blagodati ljekovite vode. Uz toplice Istra u svojoj ponudi nudi vrhunske stomatološke usluge, poliklinike za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju te savijete nutricionista. Posjetitelji dok čekaju svoje tretmane imaju mnoštvo sadržaja kojima mogu upotpuniti svoje vrijeme, od posjeta povijesnih gradića, bogatog kulturnog nasljeđa, prirodnih znamenitosti do

šarmantnih konoba s lokalnom hranom i vinskih cesta te raznih manifestacija u svakom dobu godine.

Za sve one koji se žele opustiti te odmoriti dušu i tijelo, od juga do sjevera, Istra ima nekoliko desetaka hotela koji im pružaju upravo to. Hoteli pružaju razne saune, masaže, unutarnje i vanjske bazene, hidromasažne kade, aromaterapije, razne beauty tretmane, teretane, aerobik te još mnoštvo toga kako bi posjetitelji napunili baterije za nastavak svog životnog vijeka.

3.4. SWOT analiza turističke ponude Istarske županije

Tablica 2 : SWOT analiza turističke ponude Istarske županije

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Raspoloživost i atraktivnost prostora • Postoji snažna podrška za organizaciju turističkih događanja te mogućnost edukacije za lokalne dionike u turizmu • Visoko očuvano i bogato kulturno nasljeđe • Autentičnost krajobraznih vrijednosti i povoljno stanje okoliša • Velika bioraznolikost i zaštićena područja prirode • Mreža starih i sporednih putova pogodnih za razvoj sporog turizma • Značajan porast broja noćenja u posljednjih 15 godina • Povećanje broja i posjećenost turističkih / kulturnih manifestacija • Klimatske karakteristike pogodne za produljenu turističku sezonu • Povećanje broja turističkih dolazaka izvan ljetnog perioda • Promotivna događanja koja nude domaće proizvode i specijalitete (vino, pašta, tartufi, med, ...) • Izrazito niska stopa kriminala i povoljno sigurnosno okruženje za posjetitelje 	<ul style="list-style-type: none"> • Visoka sezonalnost • Ciljevi razvoja održivog turizma nedovoljno su prepoznati kod nositelja lokalnih politika, uključujući i nedovoljno informiranu javnost • Nedovoljna promocija i niska prepoznatljivost lokalnih prirodnih i kulturno-povijesnih vrijednosti • Sezonsko zapošljavanje • Urbani raster tradicionalnih mjesta i naselja u nekim slučajevima (npr. Motovun) predstavlja izazov za osobe s invaliditetom • Nedovoljno razvijen sustav prikupljanja podataka potrebnih za istraživanje stavova i iskustva posjetitelja
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Veća popularnost autodestinacija i kraćih odmora • Izrađen Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. • Na regionalnoj razini djeluju relevantne institucije (Turistička zajednica Istarske županije i Upravni odjel za turizam Istarske županije) koje aktivno promoviraju cijelu Županiju međunarodnim sajmovima i drugim relevantnim inicijativama • Eko brendiranje destinacije • Porast cijena nekretnina i zemljišta može pozitivno utjecati na ekonomsku moć lokalnog stanovništva • Udruživanje različitih ponuđača radi jačanja lokalnog turističkog lanca vrijednosti • Osmišljavanje novih proizvoda i diversifikacija ponude temeljene na održivom upravljanju lokalnim resursima • Jačanje selektivnih oblika turizma u cilju povećanja konkurentnosti destinacije • Rast prometa pulske Zračne luke / nova tržišta 	<ul style="list-style-type: none"> • Snažnije jačanje turističke ponude u susjednoj županiji • Visoke cijene • Covid - 19 kriza • Ubrzano propadanje nepokretne kulturne baštine i poljoprivrede zbog nepovoljnih klimatskih promjena i zagađenja koje nije uzrokovano na lokalnoj razini • Globalne ekonomske krize, pogotovo s nepovoljnim utjecajem na ciljane tržišta

Izvor: izradila studentica

SWOT analiza dijagnostički je i prognostički instrument, koji omogućuje i olakšava planiranje mjera za pojačanje snaga i razgradnju slabih mjesta, ishodište je u procesu strategijskog upravljanja te prvi korak u definiranju postojeće i poželjne pozicije. Identificirane snage treba iskoristiti kako bi se optimalno iskoristile postojeće prilike, a snage učinile još jačima. Slabosti treba na odgovarajući način ublažiti te ih postupno pretvarati u snage. Prilike treba iskoristiti za dodatni razvoj, dok prijetnje treba izbjegavati ili, ako to nije moguće, pokušati ih minimizirati koristeći snage i prilike. Snage turističke ponude Istarske županije koje valja istaknuti su visoko očuvano i bogato kulturno nasljeđe, autentičan krajobraz i povoljno stanje okoliša, promotivna događanja koja nude domaće proizvode i specijalitete te još mnogo toga. Kako se Istra plasira na europska tržišta kao autodestinacija, prilike koje treba iskoristiti su dobra cestovna povezanost sa svim većim gradovima Europe, zračna luka u Puli dovodi u Istru nove turiste s novih tržišta. Jačanje selektivnih oblika turizma s ciljem povećanja konkurentnosti Istre, izrađen Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025., osmišljavanje novih proizvoda i diversifikacija ponude temeljene na održivom upravljanju lokalnim resursima samo su neki od prilika koje bi Istra trebala iskoristiti za unaprjeđenje turizma. Sezonalnost te nedovoljna promocija i niska prepoznatljivost lokalnih prirodnih i kulturno - povijesnih vrijednosti samo su neki od slabosti na kojima Istra treba poraditi kako bi privukla veći broj turista kako u sezoni, tako i u pred i postsezoni. Prijetnje Istri kao turističkoj destinaciji su ubrzano propadanje nepokretne kulturne baštine i poljoprivrede zbog nepovoljnih klimatskih promjena i zagađenja koje nije uzrokovano na lokalnoj razini te globalne ekonomske krize.

4. Kanfanar

Općina Kanfanar smještena je u središnjem dijelu Istre, koji obilježavaju pretežito ravne obradive površine razvedene brojnim manjim vrtačama. Posebnost ovog prostora je Limska draga, koja se pruža kao duboki usjek od Pazinske jame iz smjera sjevera i prolazi sredinom općine, u dužini od cca 10 km, do Limskog zaljeva na njenom zapadnom rubu. Limska draga i Vrh Lima povezuju općinski prostor s Jadranskim morem te općina Kanfanar predstavlja područje spoja priobalnog i turizma unutrašnjosti Istre.

²²Općina Kanfanar proteže se na površini od 59,68 km². Taj prostor dijeli Limska draga na južni lagano nagnuti plato i sjeverni dio prostora bregovitih padina Prikodrage. Plato je u njegovom zapadnom dijelu (Kontrada) nadmorske visine cca 160 m, a u istočnom dijelu cca 300 m nadmorske visine. Općinu čine dvadeset i dva naselja od kojih je najveći Kanfanar koji je ujedno i općinsko središte.

Status općine Kanfanar je dobio 1993. godine, dok je prije toga administrativno pripadao Rovinju. Graniči s gradom Rovinjem te općinama Bale, Svetvinčenat, Žminj, Sveti Lovreč, Tinjan i Vrsar, dok preko Limskog kanala ima izlaz na Jadransko more.

²³U dugoj povijesti Općine zabilježene su brojne i velike demografske promjene izazvane isto tako brojnim i često dramatičnim političkim i ekonomskim zbivanjima. Velika prednost Općine nalazi se u stopi povećanja broja stanovnika u 2011., u odnosu na 2001. godinu. Tako, prema Popisu stanovništva DZS-a 2011., na području Općine živi 1.543 stanovnika, od čega 775 žena (50,23%) i 768 muškaraca (49,77%). Na području Općine Kanfanar živi 291 osoba mlađa od 19 godina, što čini udio u ukupnom stanovništvu od 18,86%. Istovremeno, osoba starijih od 60 godina ima 399, što čini udio od 25,86%. Na području Općine Kanfanar, prema Popisu stanovništva 2011. DZS, živjelo je 295 osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, što čini udio od 18,5% u ukupnom broju stanovnika.

²² <https://www.kanfanar.hr/o-opcini-kanfanar/geografski-polozaj/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

²³ <https://www.kanfanar.hr/o-opcini-kanfanar/demografska-obiljezja/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

4.1. Povijest Kanfanara

Samo mjesto Kanfanar po prvi se put u pisanom obliku spominje 1096. godine u vrijeme akvilejskog patrijarha Volrika.²⁴ Kanfanar je postao općinskim središtem tek početkom 18. stoljeća; do tada je bio pod upravom srednjovjekovnog grada Dvigrada. Kada su se u Dvigradu pojavile malarija i kuga, stanovnici su napustili grad i preselili se u okolna sela na vrhu Drage, a općinska uprava i kler u Kanfanar, u novo općinsko i crkveno središte.

Do propasti Dvigrada Kanfanar je bio naselje ratara i pastira. Kuće su bile male prizemnice raštrkane na širem području. Mjesto je svoj procvat doživjelo upravo u vremenu umiranja Dvigrada kada su izgrađene mnoge gospodarske kuće. Bile su to kuće općinskih čelnika i kanonika, o čemu još i danas svjedoče uklesani natpisi s podacima iz 18. stoljeća, dok je župna crkva izgrađena koncem 17. stoljeća.

Svoj novi procvat Kanfanar doživljava krajem 19. stoljeća kada izgradnjom pruge za Pulu i odvojka za Rovinj postaje važno prometno čvorište. Tada u Kanfanara dolaze mnogi obrtnici, a mjesto se razvija i postaje pravo općinsko središte.

Rijetko koji kraj kao Kanfanarština obiluje kulturno-povijesnim spomenicima. Smješteno u središnjem dijelu Istre, ovo je područje još od prapovijesti pogodovalo razvitku života. Mnogobrojni arheološki lokaliteti pokazuju kako je bilo naseljeno još u prapovijesti, a kontinuitet života nastavio se kroz antiku sve do srednjega vijeka. Možda i najznačajniji arheološki lokalitet jest pećina sv. Romualda, mjesto pronalaska ostataka *homo sapiensa fossilisa*, paleolitskog lovca i ostataka koji su pripadali neandertalcima. Među mnogobrojnim gradinama valja spomenuti Karaštak, Škrbuštak, Morozolu, Sv. Martin, gradinu Sv. Jakova i mnoge druge, a osobito mjesto među prapovijesnim lokalitetima zauzima i brončanodobni tumul Maklavun.

Od značajnijih ličnosti koje su rođene ili djelovale u Kanfanaru valja izdvojiti franjevca Franju Glavinića, župnika i preporoditelja Petra Studenca, župnike Marca Zelca te blaženog Miroslava Bulešića.

²⁴ <https://visitkanfanar.hr/kanfanar/povijest/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

4.2. Analiza turizma u Kanfanaru

Tablica 3: Dolasci i noćenja turista u Općini Kanfanar

GODINA	TURISTI	DOLASCI	NOĆENJA
2013.	UKUPNO	2.161	16.297
	DOMAĆI	82	185
	STRANI	2.079	16.112
2014.	UKUPNO	2.815	23.337
	DOMAĆI	154	1.112
	STRANI	2.661	22.225
2015.	UKUPNO	4.001	32.385
	DOMAĆI	114	767
	STRANI	3.887	31.618
2016.	UKUPNO	6.193	49.341
	DOMAĆI	228	960
	STRANI	5.965	48.381
2017.	UKUPNO	7.603	59.190
	DOMAĆI	342	1.349
	STRANI	7.261	57.841
2018.	UKUPNO	8.102	62.724
	DOMAĆI	582	1.881
	STRANI	7.520	60.843
2019.	UKUPNO	8.018	60.840
	DOMAĆI	406	1.403
	STRANI	7.612	59.437
2020.	UKUPNO	5.464	52.244

IZVOR: Izradila studentica prema podacima <https://www.dzs.hr/>

Prema podacima državnog zavoda za statistiku iz tablice je vidljivo da broj dolazaka turista u općinu Kanfanar, kao i broj noćenja rastu iz godine u godinu. Iz tablice je vidljivo da je broj stranih turista značajno veći u odnosu na domaće turiste. Posljednjih godina ukupan broj turista četiri puta je veći u odnosu na 2013. godinu. Kao i svugdje u Istri tako je i u općini Kanfanar izražena sezonalnost, najveći broj dolazaka i noćenja ostvaruje se u srpnju i kolovozu, dok najmanji broj dolazaka i noćenja ostvaruje se u zimski mjesecima, odnosno siječnju i prosincu.

U općini Kanfanar postoji 61 registrirani objekt za smještaj turista, od toga 29 apartmana, 31 kuća za odmor te 1 soba.²⁵ Najviše smještajnih objekata ima u samom mjestu Kanfanar. Iz godine u godinu raste broj smještaja, a zadnjih godina sve više se u Kanfanaru grade kuće za odmor.

²⁵ <https://visitkanfanar.hr/smjestaj/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

4.3. Turistička ponuda općine Kanfanar

Općina Kanfanar privlači na tisuće turista tijekom godine, najviše zbog blizine mora i nešto nižih cijena smještaja nego na samom moru. Od turističke ponude Kanfanar svojim turistima nudi kulturne i prirodne znamenitosti, nekoliko događanja te mogućnost da turisti provedu svoj odmor aktivno, baveći se nekim od sportova.

4.3.1. Događanja

Tijekom godina u Kanfanaru se odvijaju razna događanja koje okupljaju poneka veći, dok poneka manji broj posjetitelja. Jedna od najvažnijih događanja je tradicionalna pučka fešta Jakovlja, kojoj prethodi gastro show Fužijada. Ruševine srednjovjekovnog grada Dvigrada okupljaju renomirane domaće i strane glazbenike na Dvigrad festivalu. Dvigrad storytelling tour okuplja veliki broj turista koji dolaze saznati gdje je skriveno blago kapetana Morgana, dok za one koji su orijentirani aktivnom odmoru Dvigrad outdoor weekend pruža kilometarske staze za trčanje. Zakantajmo istrijanske kante i smotra maslinovog ulja više su manifestacije koje privlače lokalno stanovništvo, no radi se na tome da se privuče i što veći broj turista.

4.3.1.1. Jakovlja i Fužijada

Jedna od najpoznatijih manifestacija u Kanfanaru je Jakovlja, kao najveća pučka fešta općine. Jakovlja se svake godine tradicionalno održava posljednji vikend u mjesecu srpnju. Ova pučka fešta pruža nezaboravan doživljaj gastronomije, tradicije, kulture i prošlosti Istre. U bogatom kulturnom, gastronomskom, sportskom i sajmenom programu manifestacije, kao centralni dio izdvaja se jedinstvena smotra istarskog vola, boškarina.

Od davnina su se na području Kanfanara organizirali stočni sajmovi pored ruševina nekadašnjeg samostana posvećenog svetom Jakovu. Početkom 90-ih godina 20. stoljeća tradicija je obnovljena, a smotra istarskih volova postala je njezin centralni događaj. Tih je godina istarskih volova u Istri bilo veoma malo i prijetilo je izumiranje cijele pasmine. Kako bi osvijestili javnost o tome da su istarski volovi na rubu izumiranja, Kanfanarci su osmislili smotru volova na kojoj se sve od onda održava i

izbor najljepšeg, najtežeg i najposlušnijeg istarskog vola. S godinama, dobrim dijelom i zahvaljujući Jakovlji, broj istarskih volova je rastao, iako pasmina nikada nije prestala biti ugrožena. Upravo je smotra volova u Kanfanaru bio jedan od prvih apela za spas istarskog goveda. I danas na kanfanarsku smotru dolaze ponosni vlasnici boškarina koji teže i preko tone. Nakon svečanog otvaranja smotre, u povorci se odlazi prema javnoj vazi gdje posjetitelji mogu pratiti javno vaganje. Nakon odabira najtežih boškarina posjetitelji mogu pogledati kako se to nekad oralo s volovima, ali isto tako mogu se i okušati u ovoj zanimljivoj vještini. Nakon zabave s volovima, slijedi zabava do dugu u noć uz bogati kulturno – umjetnički i zabavni program. Manifestacija Jakovlja 2016. godine dobitnik je godišnje nacionalne nagrade Simply the best, kao najbolja manifestacija inspirirana lokalnim običajima i tradicijom.

Uz smotru volova, Jakovlja je poznata i po gastro showu Fužijada na kojemu se prezentiraju sva umijeća vezana za fuže, tradicionalnu istarsku tjesteninu koju se je u Istri objedovalo u svim važnijim prigodama i za blagdane. Petak prije same smotre volova, na Kanfanarskoj placi može se naučiti kako se izrađuje i priprema ova najpoznatija istarska tjestenina. 2019. godine, odnosno zadnja Fužijada koje se održala (2020. godine nije održana zbog covid-19 krize) u potpunosti je bila eco-friendly i plastic-free manifestacija, čime je Općina Kanfanar željela ukazati na potrebu veće brige o očuvanju okoliša i sprječavanju njegova daljnjeg onečišćavanja.

4.3.1.2. *Dvigrad festival*

Usnuli gradić Dvigrad s dva prstena gradskih zidina i ostacima crkve sv. Sofije, svake godine na kratko probude zvuci festivala rane glazbe. Dvigrad festival je međunarodni festival rane glazbe, koji se održava već osamnaest godina. Brojni festivali i događaji u Istri za pozornice imaju zidove istarskih kaštela i utvrda, ali samo jedan glazbeni festival ima za kulise ostatke cijelog srednjovjekovnog grada. Šetnja ulicama Dvigrada vodi do obnovljene bazilike Svete Sofije, zaštitnice grada, gdje počinje glazbeno putovanje kroz povijest. Koncerti Dvigrad festivala vraćaju svoje goste u doba rane sakralne glazbe kojom vrhunski domaći i inozemni glazbenici svojim gostima putem glazbe pričaju priču o tome kako se je nekada živjelo, zabavljalo i slavilo uz glazbu. U slučaju kiše, koncerti se prebacuju iz Dvigrada u

Kanfanarsku crkvu sv. Silvestra. Festival od samog početka organizira Udruga Prosoli – Sveta glazba.

4.3.1.3. Dvigrad storytelling tour

Općina Kanfanar u suradnji s Istra Inspiritom nekoliko puta u ljetnoj sezoni pruža kako turistima tako i domaćim posjetiteljima da dožive priču o jednom od najpodmuklijih gusara koje je svijet upoznao, kapetanu Henryju Morganu i njegovom skrivenom blagu. Posjetitelji istražuju Dvigrad pod vodstvom storytellera i čudesnog kapetana Henryja Morgana koji upoznaju posjetitelje s tajnama povijesti nekadašnjeg srednjovjekovnog grada. Storyteller priča priču o stanovništvu, povijesti, legendama, obiteljima i kulturnoj baštini Dvigrada. Interpretativna šetnja oživljava gradić i odvodi posjetitelje na putovanje kroz vrijeme. To putovanje završava u bazilici gdje se pojavljuje gusar Henry Morgan i njegova družina te pričaju priče i kreću u potragu za blagom uz vesele zvuke gusarskih pjesama. Kako bi doživljaj bio što interaktivniji posjetitelji i sami kreću u potragu za blagom, koje je skriveno tamo gdje se posjetitelji najmanje nadaju. Posjetitelji za ovaj doživljaj moraju izdvojiti 2-3 sata, te na kraju dobivaju i bogatu večeru.

4.3.1.4. Dvigrad outdoor weekend

Za sve one koji su željni aktivno provesti svoj odmor, SRK Alba organizira trkački događaj Dvigrad outdoor weekend na području Kanfanara i njegove okolice zadnji vikend u petom mjesecu. Organizatori misle na sve pa su tako organizirali tri kategorije. Za one koji su u odličnoj formi tu je kategorija Ultra s dužinom staze od oko 40-ak km, za one koji žele nešto kraću stazu tu je kategorija Challenger s dužinom staze od 25 km, a najkraća staza je u kategoriji Light s dužinom od 11 km. Sve su kategorije trekking formata pa će snalažljivost trkača na karti provesti ga kroz najljepše dijelove Kanfanara i otkriti skrivene ljepote središnje Istre. Drugog dana utrke održava se trail za one s viškom energije i ljubitelje klasičnog trčanja bez karte. Trkači na označenoj stazi dugoj 10 km ne moraju brinuti o kartama i kompasima već imaju priliku razgledati prirodu i uživati u aktivnom danu.

Ova manifestacija sufinancira se sredstvima Upravnog odjela za turizam Istarske županije. Ova manifestacija idealan je spoj sporta i aktivnosti na otvorenome, te je to jedan od turističkih proizvoda koje je potrebno razviti u narednom periodu, te ovakvi tipovi manifestacija stvaraju potrebni sadržaj u pred i posezoni koji doprinose produljenju turističke sezone, ali i promociji aktivnog turizam kao selektivnog oblika turizma u Istri.

4.3.1.5. Zakantajmo istrijanske kante

Susreti kantadura u ovakvom obliku počeli su se održavati 1996. godine, no lokacija se tijekom godina mijenjala. Posljednjih 15 godina domaćinstvo ove manifestacije preuzela je Općina Kanfanar. U selu Barat koji se nalazi u općini Kanfanar svake se godine u rujnu održava manifestacija Zakantajmo istrijanske kante s ciljem očuvanja istarskog tradicijskog pjevanja. Ova je manifestacija jedina u Istri na kojoj se može čuti isključivo ovaj specifičan folklorni stil pjevanja, tzv. pjevanje na tanko i debelo. Takav stil pjevanje jedno je od najvrjednijih obilježja tradicije i kulturne baštine Istre. Ovo dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja uvršteno je na UNESCO-vu reprezentativnu listu nematerijalnih kulturnih dobara čime postaje jedno od 13 nematerijalnih dobara iz Hrvatske koji su pod zaštitom UNESCO-a. U Baratu se tog dana može doživjeti autentična Istra, ona Istra koja se iz generacije u generaciju prenosila u obiteljima okupljenima oko kamina uz čeripnju i supu. Svake godine na pozornici podno crkve Svetog Petra u Okovima, na desetke ponosnih kantadura svojim stihovima kojima su ih učili još njihove bake i djedovi ispune srce svojim slušateljima.

4.3.1.6. Smotra maslinovog ulja

Područje Istre poznato je po vinu i ulju, tako je i područje Kanfanarštine idealno za uzgoj kako vinove loze tako i maslina te za proizvodnju kvalitetnog maslinovog ulja. Već pet godina za redom, pri kraju svake godine održava se Smotra mladog maslinovog ulja Kanfanarštine na kojoj posjetitelji mogu uživati u mirisima i okusima ovog tekućeg zelenog zlata. Cilj ove manifestacije je poticanje maslinarstva i

poljoprivrede na području Općine Kanfanar te kontinuirano praćenje kvalitete kanfanarskih maslinovih ulja.

4.3.2. Atrakcije

Na području Općine Kanfanar postoje brojne atrakcije, koje je potrebno valorizirati i dobro promovirati na turističkom tržištu kako bi privukle što veći broj posjetitelja. Atrakcije kojima se Kanfanar ponosi su ruševine srednjovjekovnog grada Dvigrada, novootvoreni edukativni i interaktivni Park istarskog vola, zakonom zaštićen kao značajni krajobraz i posebni rezervat Limski zaljev te iznad njega stanište velikog šišmiša, Romualdova pećina. Kanfanar od atrakcija još broji dva arheološka lokaliteta, Maklavun i Kašteljir, te nekoliko crkva od kojih su najznačajnije crkva sv. Silvestra u samom centru Kanfanara, crkva sv. Agate iznad Kašteljira, crkva Majke Božje Snježne u Maružinima te crkva sv. Valentina.

4.3.2.1. Dvigrad

Ruševine srednjovjekovnog grada Dvigrada najvažnije su i najpoznatije kulturno dobro Općine Kanfanar. Naziv „Dvigrad“ upućuje na postojanje dva dijela grada (Moncastel i Parentin) koja su se još od 9. – 10. stoljeća spominjala kao jedinstveni grad. Iako je kaštel Parentin propao, a ostao samo Moncastel i dalje je ostao zajednički naziv za grad Dvigrad.

²⁶Ovo područje bilo je naseljeno još u prapovijesti, a krajem 6. stoljeća počele su ga naseljavati i prve slavenske skupinu, zbog izvanrednog strateškog položaja, blizine vode te plodnog tla. U povijesnim se izvorima Dvigrad prvi put spominje 879. godine kada umjesto pulske biskupije jurisdikciju nad dvigradskom crkvom dobiva akvilejski patrijarhat. Krajem 13. stoljeća posjed nad Dvigradom dobivaju grofovi Gorički, a tada se postupno počinje mijenjati i etnička struktura stanovništva ovog područja među kojima dominiraju Slaveni, unatoč većem priljevu germanskog stanovništva. Stalne su borbe i sukobi obilježili naredno razdoblje u Dvigradu. Godine 1381. Mlečani su

²⁶ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/dvigrad/> (pristupljeno: 20.03.2021.)

spalili Dvigrad i poklali stanovništvo. Vlast nad Dvigradom Mlečani su preuzeli 1413. godine, kada su donijeli Statut Dvigradskoga komuna kojime je dokinuta patrijarhalna vlast. Pod mletačkom je vlašću Dvigrad napredovao, no već potkraj 15. stoljeća dolazi do epidemije kuge, a uskoro i malarije. Početkom 16. stoljeća Dvigrad naseljavaju i izbjeglice iz Dalmatinske zagore i Hercegovine koje su bile u bijegu od Osmanlija, a počinje i Uskočki rat između Venecije i Austrije tijekom kojeg su uništena okolna sela. Oko 1630. godine grad je gotovo potpuno napušten, a u njemu su ostale živjeti samo najsiromašnije porodice. Godine 1714. u obližnji je Kanfanar preseljena i dvigradska župa što je značilo i konačan kraj Dvigrada.

Dvigrad je smješten u Limskoj drazi, dubokoj udolini koja se proteže od Limskog kanala do Pazina. U Dvigrad se ulazi kroz gradska vrata koja i danas tu stoje. Grad je opasan dvostrukim obrambenim zidinama unutar kojih su očuvani ostaci više od 200 zdanja. Središnjim djelom Dvigrada dominira crkva sv. Sofije, a ispred crkve nalazi se gradski trg u blizini kojeg se nalaze i najznačajnije zgrade Dvigrada – gradska palača i prostori koji pripadaju kaptolu.

Dvigrad ima brojne preduvjete kako bi postao područje kulturnog turizma, neki od njih su odličan geostrateški položaj te bogatstvo kulturno – povijesnog nasljeđa koji je nezaobilazan čimbenik sveukupnosti identiteta i prepoznatljivosti samoga grada. Dvigradu je potrebna revitalizacija i valorizacija koje bi pridonijele brojnim pozitivnim učincima te razvoju okolnih mjesta i kvalitete življenja. Razvoj kulturno- turističke ponude donosi brojne prednosti, budući da se tako podiže kvaliteta ukupnog turističkog proizvoda, proširuje se potražnja izvan glavnih turističkih tokova, što je posebno bitno za središnji dio Istre.

4.3.2.2. *Park istraskog vola*

2020. godine u Kanfanaru je otvoren Park istarskog vola, prvi takav u Hrvatskoj. Ovo je prvi tematski park u Istri posvećen istarskom govedu, koji će zasigurno postati atrakcija, ali i mjesto učenja, edukacije i promocije istarskog nasljeđa kako za domaće posjetitelje tako i za goste, a naročito za učenike osnovnih i srednjih škola u okviru programa zavičajne nastave kojeg Istarska županija

promovira i materijalno potpomaže u cilju valorizacije istarske povijesti, tradicije i lokalnih običaja.

Novootvoreni park posebno je uređen s ciljem da se na zabavan i edukativan način kontinuirano šalje poruka da sve ono što je istarsko govedo kroz povijest učinilo za ljude na ovom prostoru danas ljudi duguju njemu kroz brigu da opstane na istom prostoru. Park je podijeljen u nekoliko zona, ali diljem cijelog parka odašilju se edukativne i informativne poruke o značaju istarskog goveda kao jednog od najvećih sisavaca u Europi i značaju Jakovlje koja godinama afirmira uzgoj istarskog vola.

U parku se mogu vidjeti željezne strukture razvoja istarskog vola, nadstrešnica ispod koje posjetitelji mogu odmoriti, te interaktivna ploča na kojoj djeca mogu odigrati igru memori i puzzle, a odrasli putem e-maila mogu poslati razglednicu bilo kome u svijetu s motivima Kanfanara.

4.3.2.3. *Limski zaljev*

Limski zaljev je potopljena kanjonska dolina u kršu sa specifičnim vegetacijskim i morskim obilježjima. Zakonom je zaštićen kao značajni krajobraz i posebni rezervat u moru. Stvoren je u jurskim vapnencima, s dužinom oko 10 kilometara, prosječnom širinom od 600 metara i visinom kanjonskih strana do 150 metara.²⁷ Raznolikost vegetacije na ovako uskom području predstavlja jedinstvenu ekološku rijetkost. Obe strane zaljeva obrasle su svim elementima makije crnika, zelenika, planika, lemprika, tetivika, tršlja, bjelograb i crni jasen, a javlja se i submediteranska zajednica hrasta medunca i cera.

Specifična svojstva mora uvjetuju bogatstvo morske faune i flore. Zbog mnogih pomorskih izvora – vrulja, more je smanjenog saliniteta, koji varira s godišnjim dobom i dubinom. More je manje prozirnosti nego na otvorenom što ukazuje na bogatstvo planktona. Izražena su temperaturna kolebanja te visoka koncentracija kisika. Područje je prirodno mrijestilište za neke vrste riba, a ovo područje isto tako poznato je po uzgoju dagnji i kamenica.

Limski zaljev privlači turiste zaljubljenike u netaknutu prirodu i sladokusce plodova mora. Zaljev privlači i ljubitelje starih filmova, jer su se na tom području sredinom

²⁷ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/limski-kanal/> (pristupljeno: 23.03.2021.)

dvadesetog stoljeća snimali film „Vikinzi“ s Kirk Douglasom i Tonyjem Curtisom u glavnim ulogama, te film „Dugi brodovi“.

4.3.2.4. *Romualdova pećina*

Romualdova pećina nalazi se na području Limskog zaljeva i od izuzetne je kulturno – povijesne vrijednosti. Pećina je duga 105 metara i nalazi se na 97 metara nadmorske visine.²⁸ Njezinu unutrašnjost krase nekoliko impresivnih dvorana koje čuvaju dokaze o postojanju života još od prapovijesti. U špilji je pronađeno mnoštvo kostiju od raznih životinjskih vrsta, a neke od njih su: špiljski medvjed, špiljski lav, leopard, divlji konj, veliki jelen, itd. te oruđe koje ukazuje da je u pećini živio čovjek u razdoblju starijeg kamenog doba. U Romualdovoj pećini nalazi se stanište kolonije velikog šišmiša, danas najmanje i najugroženije europske vrste šišmiša, zbog toga posjete špilji su ograničene kako se šišmiši ne bi ometali.

Legenda kaže da je u pećini živio sveti Romuald kada je odlučio posvetiti se samotnjačkom životu nakon što je izgradio samostan u Kloštru iznad Limskog zaljeva. Lokalno stanovništvo vjerovalo je da se u pećini nalaze demoni i mračne sile stoga se tom području nitko nije približavao. Sveti Romuald kontakt s vanjskim svijetom održavao je preko jednog pastira iz obližnjeg sela Jural. Nakon Romualdova odlaska pećinu su počeli posjećivati i drugi.

4.3.2.5. *Arheološki lokaliteti*

Maklavun je prapovijesni, arheološki lokalitet sličan građevinama iz stare Mikene koji se nalazi u blizini sela Sošići u Općini Kanfanar. Na njegovom se vrhu nalazi istoimeni tumul iz brončanog doba za kojeg se vjeruje da je star od 3 500 do 4 000 godina.²⁹ Maklavun osim pogrebne komore (tholos) ima i ulazni hodnik (dromos). Vjeruje se da je ovo bio prvi solarni opservatorij na tlu Hrvatske jer orijentacija dromosa gleda na zimski solsticij. Zbog kupolaste gradnje tholosa pretpostavlja se da je tumul bio grobnica uglednika, obredni hram i istovremeno promatračnica solsticija.

²⁸ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/romualdova-pecina/> (pristupljeno: 24.04.2021.)

²⁹ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/arheoloski-lokaliteti/> (pristupljeno: 24.04.2021.)

Kašteljir je gradinsko naselje u blizini samog Kanfanara u čijoj se blizini nalazi niz manjih izvora vode, ali i ruševine crkve sv. Jakova Apostola i crkva sv. Agate. Najstariji pronađeni ulomci posuda s Kašteljira dokazuju da se ovdje živjelo još u brončano doba. Pećine i polupećine na području Limske drage još su od prapovijesti služile kao prirodna utočišta prvim lovcima i sakupljačima, a plodna dolina s brojim izvorima vode učinila je ovo područje idealnim za život. Zbog svog dobrog strateškog položaja koji Limskom dragom vodi od mora (Limski kanal) prema unutrašnjosti Istre, Kašteljir je dugo vremena imao važnu funkciju za ove krajeve, no prestankom potrebe za opskrbom vode s ovih izvora, samo mjesto polako je poslao zapušteno i nepristupačno. Ovaj kulturno - povijesni i prirodni lokalitet nedavno je revitaliziran i obogaćen novim sadržajima kako bi privukao veći broj domaćeg stanovništva, ali i turista.

4.3.2.6. Crkve

Crkva svetog Silvestra nalazi se u samom središtu Kanfanara. Crkva je jednobrodna s bočnom kapelom i sakristijom, a u njezinoj se unutrašnjosti nalaze brojne kulturno – povijesne i religijske vrijednosti. Dio crkvenog namještaja donesen je iz Dvigrada, poput kamene propovjedaonice s mješavinom romaničkog i gotičkog stila. Na glavnom se oltaru nalazi prikaz Majke Božje s djetetom te Sv. Silvestra i Sv. Sofije. Bočni oltar prikazuje Sv. Antuna Padovanskog, a na drugoj strani nalazi se kapelica s velikim oltarom posvećenim Majci Božjoj od Svete Krunice. Na oltaru se nalazi kip Bogorodice s Djetetom kojeg se tijekom slavlja Ružareva, najveće župne svetkovine, iznosi iz oltara te nosi u svečanoj procesiji ulicama Kanfanara. Od 2012. godine Kanfanarska crkva bogatija je i za kopiju najvažnije relikvije kršćanstva – Torinsko platno. Takvih kopija ima samo nekoliko u svijetu, a ova u Kanfanaru jedina je takva u Hrvatskoj. Torinsko se platno smatra jednim od najvažnijih dokaza Isusova uskrsnuća.

³⁰Crkva svete Agate datira iz 10. stoljeća te ima oblik jednobrodne građevine s tipičnom poligonalnom apsidom bizantsko – ravenskog stila gradnje. U crkvi se nalaze freske koje pripadaju ranoromaničkom zidnom slikarstvu i svojstvene su

³⁰ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/crkve/> (pristupljeno: 25.03.2021.)

slikama benediktinske umjetnosti otoskog razdoblja. Freske prikazuju Krista na prijestolju okruženog anđelima, sv. Agatom i sv. Lucijom te prikaz jedanaest apostola. Godine 1760. crkva je popravljena te dobiva novu opremu oltara te baroknu oltarnu sliku.

³¹Crkva Majke Božje Snježne u Maružinima datira iz 12. stoljeća. Crkva je jednobrodna građevina sa zvonikom na preslicu. Oltarna slika prikazuje Bogorodicu s Djetetom pored koje, s lijeve i desne strane, stoje svetac i svetica – mučenici. Kamen kojim je građena crkva ukrašen je pleterom karakterističnim za 8. i 9. stoljeće, zbog čega se vjeruje da se za gradnju crkve koristio materijal neke obližnje ruševne crkve.

³²Crkvu svetog Valentina sredinom 18. stoljeća dao je sagraditi kanonik Bartolomeus Francz zbog (kako je ispisano na ploči desno od ulaza) „*velike milosti koju je dobio od Boga na slavu i hvalu sv. Valentina kojemu se utjecao*“ . Na gornjem je dijelu oltara prikazana Bogorodica s Djetetom, a niže se nalazi prikaz sv. Valentina i sv. Apolonija. Desno od oltara nalazi se drveni kip sv. Nikole, a u crkvi se nalazi i relikvijar s moćima sv. Valentina.

4.3.3. Aktivnosti

Kanfanar u svojoj ponudi nudi niz biciklističkih i pješačkih staza, stijena za penjanje ta razne sportske terene te teretanu na otvorenome kako bi turisti mogli održavati svoju kondiciju čak i na odmoru. Za turiste željne aktivnog odmora na raspolaganju su četiri MTB staze koje prolaze pokraj zanimljivih atrakcija Kanfanara, a biciklistima se nude nezaboravne avanture, prekrasni vidici i odmor za pamćenje. Staza za bicikliste „put u središte Istre – veličanstvena Draga“ srednje je težine te duga oko 33 kilometara. Ovo je staza kojom dominiraju prirodne ljepote među kojima se ističe Limska draga kao atrakcija broj jedan. Biciklisti prolazeći ovom stazom nailaze na brojne crkve i kapelice, nadalje ostavljanjem sakralne baštine iza sebe turisti se susreću s prekrasnim pejzažima te špiljama i lokvama. Staza „Family and recreation: Kumbašēja kids trail“ je lagana s oko 14 kilometara. Negdje na polovici ove staze biciklisti dolaze do jame Kumbašej koja je duboka 175 metara, s

³¹ <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/crkve/> (pristupljeno: 25.03.2021.)

³² <https://visitkanfanar.hr/atrakcije/crkve/> (pristupljeno: 25.03.2021.)

promjerom od 50 metara te je to jama s najvećim otvorom na istarskom tlu.³³ Staza „Kapetan Morgan i napušteni grad“ je srednje težine te 23 kilometara duga, a dominantna tema ove rute je prekrasni lokalitet Dvigrad. I posljednja staza je „Pedalom po 45. paraleli“, ona je srednje težine te duga oko 19 kilometara. Vožnja ovom stazom omogućava turistima uživanje u prirodnim ljepotama ovog dijela Istarskog poluotoka te prekrasan vidikovac sv. Martin.

Kanfanaar je idealno područje svima koji žele odmoriti od užurbanog načina života i stresa. Zbog svojih prirodnih ljepota, očuvanog okoliša, zanimljivog biljnog i životinjskog svijeta te čistog zraka i opuštajućeg zelenila idealno je za šetnju i opuštanje. Pješačka staza „Kanfanaar – Dvigard“ vodi od glavnog trga Kanfanara najprije do izvora vode Kašteljir, nastavlja se silaskom u Limsku dragu koja vodi do Dvigrada. Od Dvigrada staza vodi do srušenog samostana sv. Petronile te natrag do glavnog trga. Još jedna pješačka staza „Lim – Sv. Martin“ koja je duga 8 kilometara, započinje na Limskom zaljevu gdje se postepeno turisti mogu uspinjati iznad Lima sve do vrha sv. Martina, gdje se nalaze istoimena crkva, antenski toranj i radarska antena.

Za sve ljubitelje visina Kanfanarština u svojoj ponudi ima i stijene za penjanje. Otkad je poznati talijanski penjač Maurizio Zanolla postavio smjer „Malvazija“ na stijenama Ladićevi krugi kojeg je tek jedna osoba uspjela pronaći, penjalište Dvigrad upisano je na kartu penjališta koji se mora posjetiti. Impozantne stijene u čijem se podnožju nalaze zanimljive polupećine imaju jedan od najatraktivnijih pogleda na srednjovjekovni grad Dvigrad i područje Limske drage koja se pokazuje u svim svojim ljepotama. Penjalište Limski kanal jedno je od najvećih prirodnih bisera Istre koji se nalazi na iznimno atraktivnoj poziciji iznad Limskog zaljeva. U svojim 5 sektora penjalište nudi preko 100 izazovnih smjerova različitih težina.

U samom mjestu Kanfanar, ali i u svim okolnim selima postoje brojni tereni za razne vrste sportova od nogometa, rukometa, košarke, tenisa, stolnog tenisa, odbojke, boćanja, streličarstva itd. I samo turisti mogu se okušati u raznim sportovima na različitim terenima.

³³ <https://cverglablog.blogspot.com/2020/03/kanfanar-jame-u-okolici.html> (pristupljeno: 26.03.2021.)

5. Budućnost razvoja turizma u Istarskoj županiji

Iz potrebe osiguranja budućeg gospodarskog blagostanja i dugoročne profitabilnosti subjekata u turizmu Istre, strategija razvoja proizvoda mora usredotočiti napore na potrebe budućih potrošača, aktivnosti od međunarodnog značaja i biti u skladu s tržišnom dinamikom. Sunce i more kao jedan od temeljnih proizvoda koje Istra nudi trebalo bi dovesti na neku veću razinu. Kod ovog proizvoda veoma je bitan smještaj stoga bi se u Istri trebalo raditi na diferenciranim hotelima (dječji, obiteljski, za parove, itd.) te da koncept hrane i pića u hotelima bude usklađen s potrebama proizvoda, odnosno suncem i morem. Što se tiče turističke infrastrukture trebalo bi poraditi na uređenju i tematiziranju plaža s prikladnom infrastrukturom i aktivnostima. Istra ima dva aquaparka, no za daljnji razvitak treba bi napraviti još barem tri do četiri nekakva zabavna parka, vodene parkove ili pak avanturističke centre. Isto tako trebalo bi uvesti još neke turističke atrakcije poput visitor centara, discovery centara i sl. te view pointove odnosno mjesta za fotografiranje, panorame i slično koje izgrađuju imidž destinacije. Uređenje lungo mare i šetnica uz more veoma je važno zato što su to ključna mjesta gdje se odvijaju večernje aktivnosti gostiju destinacija. Gostima treba osigurati doživljaj, stoga Istra treba razvoj doživljaja na odnosno ispod površine mora, kako bi se upotpunilo slobodno vrijeme gostiju. Razvoj sportsko – rekreacijskih aktivnosti važan je kako bi Istra stvorila imidž dinamične destinacije. Iako je ljudski dodir još uvijek u turizmu bitan, tehnologija u turizmu nikako ne zaostaje, zato bi Istra svojim gostima trebala omogućiti online planere putovanja s mapama i potrebnim informacijama o itineraru/boravku.

Za sve ljubitelje sporta Istra bi trebala u svojoj ponudi imati hotelski smještaj prilagođen sportskim grupama te male obiteljske hotele prilagođene specifičnim rekreacijskim sportovima, što je veoma važno za rekreativce zbog toga što oni zahtijevaju objekte koji imaju neke sadržaje prilagođene njima. Vrlo je važno da objekti koji nude smještaj imaju znanja o prehranbenim potrebama sportaša i/ili rekreativaca te da nude sportski menu. Istra kako bi privukla što veći broj kako individualnih tako i grupnih sportaša za ulazak u konkurentsku borbu s centrima za pripremu na Mediteranu treba izgradnju profesionalnih sportskih centara za timske i individualne sportove sa svom potrebnom opremom. Potrebi su isto tako i rekreacijsko amaterski centri sa sustavom iznajmljivanja opreme te staze za trčanje

/fitness/ biciklizam sa sustavom gps mapa i označavanja što je veoma bitno za individualne goste koji samostalno treniraju. Sportski timovi često traže jedinstvenu adresu koja ima sve organizira, stoga je potrebno formiranje specijaliziranih agencija koje moraju imati detaljna i najsvježija znanja o sportu i sportskoj ponudi Istre.

Gastronomija je još jedan od čimbenika koji privlači turiste u Istru. Autohtoni restorani te kvalitetni proizvođači hrane i pića lokalnog karaktera srž su gastronomija u Istri. Veoma je bitno da se do tih područja može doći motornim vozilima. Još neki od proizvoda koji bi doveli dodatne turiste u Istru su interaktivne radionice na temu gastronomije i paketi kratkih odmora motivirani gastronomijom. Online trgovina autohtonim proizvodima koja kreira imidž gastronomija Istre i kreiranje regionalnog, istarskog menu-a kao kreatora imidža autohtonosti samo su neke od ideja kako se diferencirati na tržištu putem gastronomije.

Izgradnja zdravstvenih centara – poliklinika te specijaliziranih zdravstvenih proizvoda ključni su kako bi se Istra specijalizirala u malim i neinvazivnim zdravstvenim zahvatima. Neki od novih proizvoda koje bi Istra trebala imati u svojoj ponudi su wellness a la carte, odnosno slaganje top 20 vrsta wellness programa. Ovo je važno zato što se predlažu gostima predodređene opcije koje mogu odabrati, a zahtijeva detaljno planiranje ponuda i garanciju izvedbe. Još jedan od proizvoda su online planeri wellnessa, odnosno platforme na webu koje okrupnjavaju sve programe i ponude wellnessa u Istri. Ovaj program je veoma važan za turiste jer današnji gosti žele čim više individualni pristup planiranju.

Istra cijelim svojim poluotokom obiluje kulturnim znamenitostima. Srž proizvoda ovog segmenta turizma u Istri su hotelski smještaji prilagođeni touringu kao i objekti hrane i pića. Neki od inovativnih proizvoda kulture i touringa su tzv. „istarsko iznenađenje“ (odnosno kreiranje sustava pozitivnih iznenađenja u turama), „Istra card“ (pogodnosti za goste koji istražuju Istru, odnosno pogodnosti u ulaznicama, objektima hrane i pića te autohtonim trgovinama) i „Istarski suvenir“ (vrlo važno je izrada malih autohtonih suvenira koji bi svaki gost dobivao na odlasku). Istra treba poraditi na lokalnim vodičima, vrlo je važno da to budu certificirani lokalni vodiči, potrebno je stvoriti bazu 50-tak lokalnih vodiča koji prolaze kroz 2-godišnji program.

Jedno od rješenja kako proširiti ponudu i aktivnosti na cijelu godinu te kako popuniti hotele svakako je jačanje aktivnosti u poslovnom i kongresnom turizmu. Istri su potrebni hoteli s adekvatnim MICE sadržajima te vile za VIP sastanke. Poslovni ljudi kada dođu u neku destinaciju traže dobre prilike za shopping stoga Istra treba shopping ulice te suvenirnice/autohtone trgovine lokalnim proizvodima, jer gosti koji dolaze na kongrese imaju potrebe sa sobom kući ponijeti autohtone stvari. Vrlo je važan razvoj programa posebnih lokaliteta za održavanje banketa i / ili zabava u sklopu kongresa za kreiranje pozitivnog imidža MICE destinacije. Lokacije održavanje trebale bi biti dostupne i relativno blizu mjesta održavanje kongresa. Incentive programi (team building, ladies program itd.) vrlo su važan dio industrije sastanaka koji ima sve veći rast, stoga je potrebna razrada 50 potencijalnih programa razrađenih prema temi i prema tome kome su namijenjeni.

6. Zaključak

Turističku ponudu potrebno je učestalo mijenjati i prilagođavati trendovima koji se događaju u svijetu. Današnji gosti žele individualan i osobni pristup, imaju potrebu da tijekom svog putovanja dožive nešto što će ispuniti njihove želje i potrebe. Suvremeni turisti žele se udaljiti od masovnog turizma, žele povratak originalnosti i autohtonosti, stoga ponuda treba zadovoljiti njihove potrebe.

Istarska županija zbog svog povoljnog geografskog položaja, blizine emitivnih tržišta, cjenovne pristupačnosti, čistog zraka i mora, prekrasnih živopisnih krajolika, bogate povijesti čije tragove se može pronaći još iz antičkog doba te iznimnih prirodnih ljepota objedinjenih u jedinstvenoj kombinaciji zelene unutrašnjosti i modro plave obale Jadranskog mora, svake godine privlači sve veći broj turista, te je čvrsto zauzela mjesto na vrhu liste najpopularnijih turističkih odredišta Mediterana. Istra turistički gledano nije orijentirana samo na more, iako je to jedna od bitnijih stavki koje privlače turiste u samoj sezoni, već je okrenuta i unutrašnjosti, prirodi, povijesno – kulturnim znamenitostima, gastronomiji, sportu i rekreaciji, wellnessu i opuštanju, zabavi, itd. Istra nudi za svakog ponešto, od srednjovjekovnih gradića smještenih na slikovitim brežuljcima, poznatih turističkih središta na obali pa sve do lokalnih restorana i konoba gdje se mogu kušati specijaliteta od tartufa i boškarina te uživati u vrhunskim vinima i maslinovim uljima. Bilo da se radi o aktivnom ili obiteljskom odmoru, ljetovanju tijekom najsunčanijih mjeseci ili mirnom i opuštajućem odmoru u proljeće ili jesen, Istra nudi pregršt mogućnosti za savršen odmor. Istra izgrađuje svoj turizam za profile gostiju s izgrađenim turističkim iskustvom i kulturom, podiže kvalitetu svih tipova smještaja, dodaje vrijednost kulturnim i prirodnim atrakcijama, podiže udjel hotela u smještajnoj strukturi novim brown i green field investicijama, itd. Istarska županija kako bi bila što inovativnija i kreativnija mora poraditi na valorizaciji neiskorištenih postojećih resursa kulturne i povijesne baštine te pronalaženju inovativnih načina uključivanja različitih dionika u turizmu kako bi se stvorili novi turistički proizvodi. Novi turistički proizvodi trebali bi imati sljedeće kriterije a to su kvaliteta, originalnost, inovativnost i održivost. Potrebno je umrežavati svu zainteresiranu javnost na sinergijsko djelovanje u kreiranju turističke ponude Istre.

Smještena u središnjem dijelu Istre, s malim izlazom na more, Općina Kanfanar zanimljivo je odredište svim zaljubljenicima u prirodu, povijesnu baštinu, istarsku tradiciju i kulturu, ali i aktivni odmor. Kanfanar kao živopisno mjesto nudi mnoge ljepote, od kojih se ističu srednjovjekovni grad Dvigrad – spomenik nulte kategorije, Romualdova pećina – stanište Velikog šišmiša, Limski zaljev – zaštićeni prirodni rezervat ili pak tradicionalna pučka fešta Jakovlja – smotra istarskog goveda, boškarina te još mnoštvo toga. Izgradnjom Istarskog ipsilona s glavnim čvorištem upravo u Kanfanaru, Kanfanar je počeo dobivati glavnu ulogu kao prometno čvorište. U okolnim selima i naseljima Kanfanara obnavljaju se brojne stare istarske kamene kuće te izgrađuju bazeni. Te kuće za odmor namijenjene su iznajmljivanju i ostvaruju značajan doprinos broju ostvarenih noćenja turista u općini. S obzirom na svoju poziciju, Kanfanar predstavlja odličan izbor za ljubitelje odmora u kući za odmor u središnjoj Istri iz koje u svega 15 minuta vožnje autom mogu biti u Rovinju, slikovitom istarskom gradu bogatom kulturno – povijesnim i drugim turističkim atrakcijama u čijoj okolini nalazimo brojne uređene plaže. Uz sve to Kanfanar još uvijek nije dovoljno prepoznatljiv kao destinacija, stoga bi se trebalo poraditi na renovaciji i valorizaciji Dvigrada, uvođenju nekih dodatnih sadržaja i organiziranju još nekih manifestacija koje će privući dodatne turiste u Općinu Kanfanar.

7. Sadržaj

Turizam kao jedna od najznačajnijih gospodarskih grana u Istri svojom raznovrsnom ponudom privlači na milijune turista godišnje. Istra je mjesto prepuno tradicije, autentičnih doživljaja, zamamne gastronomije, turistički razvijenog priobalja s kristalnim morem, čistim obalama i lukama, kamenim uličicama te bogate, zelene unutrašnjosti sa srednjovjekovnim gradićima na brežuljcima koji odišu mirom te pružaju poglede na prekrasne istarske pejzaže. Multikulturalna i gostoljubiva, ovo je zemlja koja na malom prostoru spaja mnoštvo različitosti. Istra se na međunarodnom tržištu promovira kao turistička regija koja na otvoren i tolerantan način razvija originalne, inovativne i konkurentne turističke proizvode. Istarski domaćini kroz ponudu autentičnih i inovativnih doživljaja daju osjećaj posvećenosti turizmu i visoku razinu dobrodošlice, ali na nenametljiv način čime se diferencira od većine konkurenata. Istra kao turistička destinacija trebala bi se pozicionirati na međunarodnom tržištu uspostavljanjem prepoznatljivog i atraktivnog imidža na temelju druželjivosti, regionalnosti i profesionalnosti.

Općina Kanfanar koja se nalazi u samom srcu istarskog poluotoka, na mjestu gdje se spajaju plava i zelena Istra, zbog blage mediteranske klime omogućuje ugodan odmor tijekom cijele godine. Dok su zimski mjeseci rezervirani za lovni turizam, tijekom proljeća, ljeta i jeseni, gosti mogu prirodnu i kulturnu baštinu istražiti koristeći biciklističke i pješačke staze, a za one željne adrenalina Kanfanar ima i dva atraktivna penjališta za slobodno penjanje. Goste Općine Kanfanar iznova privlači bogatstvo kulturno – povijesne baštine, prirodne ljepote, tradicijski običaji, seoski ugođaj te izvorne istarske, ruralne kuće.

Ključne riječi: turistička ponuda, Istra, Kanfanar

8. Summary

Tourism as one of the most significant economic branches in Istria attracts with its various offer millions of tourists a year. Istria is a place fullied with tradition, authentic experiences, enticing gastronomy, tourist – developed coastline with crystal clear sea, clean shores and harbours, cobbled streets and rich, green heartland with medieval towns on hills which respire with peace and provide views oft he beautiful Istrian landscapes. Multicultural and hospitable, it is a country that combines many differences in a small territory. Istria is promoted on the international market as a tourist region that develops original, innovative and competitive tourist products ina n open and tolerant way. Istrian hosts give a sense of commitment to tourism trough the offer of authentic and innovative experiences and a high level of welcome, but in an unobtursive way that differentiates itself from most competitors. Istria as a tourist destination should be positioned on the international market by establishing a recognizable and attractive image based on friendliness, regionalism and professionalism.

Municipality of Kanfanar, is located in the heart of the Istrian peninsula, where blue and green Istria meet, due to the mild Mediterranean climate allows a pleasant holiday all year round. While the winter months are reserved for hunting tourism, during spring, summer and autumn, guestes can explore the natural and cultural heritage using bike and hiking trails, and for those looking for adrenaline Kanfanar also has two attractive free climbing sites. Guestes of the municipality of Kanfanar are once again attracted by the richness of cultural and historical heritage, natural beauty, traditional customs, rural atmosphere and original Istrian, rural houses.

Key words: tourist offer, Istria, Kanfanar

9. Literatura

Knjige:

1. Čavlek, N. et al., Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga d.d., 2011.
2. Popesku, J., Menadžment turističke destinacije, Beograd, Univerzitet Singidunum, 2011.
3. Magaš, D., Vobed, K. i Z. Zadel, Menadžment turističke organizacije i destinacije, Opatija, Fakultet na menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, 2018.
4. Magaš, D., Destinacijski menadžment, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, 2008.
5. Weber, S i V. Mikačić, Osnove turizma, Zagreb, Školska knjiga d.d., 2004.
6. Bertoša, M. i R. Matijašić, Istarska enciklopedija, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005.
7. Šuligoj, M., Retrospektiva turizma Istre, Kopar, Založba Univerze na Primorskem, 2015.

Članci:

1. Zadel, Z., D. Gračan, Milojica V., Beaches as a Factor in Achieving Competitiveness of a Tourist Product – Case Study: Istrian Country , Pomorstvo, Vol. 32 No. 1, 2018. (pristupljeno: 05.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/423_Zadel_Gracan_Milojica.pdf
2. Pančić Kombol, T., Kulturno nalijeđe i turizam, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, No. 16 – 17, 2006. (pristupljeno: 09.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/211_226_RadoviVar_16_17_Kombol.pdf
3. Vrtiprah, V., Sportsko – rekreacijski sadržaji u funkciji unaprijeđenja Hrvatskog turizma, Ekonomska misao i praksa, Vol. 10 No. 1, 2001. (pristupljeno: 11.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/3_Vrtiprah.pdf
4. Orlić, I., Tradicionalna prehrana i turistička ponuda Istre: obilježja istarskog regionalnog identiteta, Etnološka istraživanja, No. 10, 2005. (pristupljeno: 15.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/ei10_04IOrlic1.pdf

5. Ružić, P., Dropulić M., Uloga tradicijske prehrane u gastronomskoj ponudi ruralne Istre, Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 47 No. 1 (183), 2009. (pristupljeno: 15.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/SiP_2009_1_Ruzic_Dropulic.pdf
6. Žužić, K., Istria's present and new special – interest tourism offering as a means of increasing tourist spending, Management in the function of increasing the tourism consumption, 2012. (pristupljeno: 17.04.2021.)
<https://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/zuzic4.pdf>
7. Ružić, P., Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre, Ekonomska misao i praksa, No.1, 2012. (pristupljeno: 20.04.2021.)
file:///C:/Users/Ivana/Downloads/17_Ruzic.pdf

Ostala Web mjesta:

<https://www.kanfanar.hr/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

<https://visitkanfanar.hr/> (pristupljeno: 10.03.2021.)

<https://www.dzs.hr/> (pristupljeno: 15.03.2021.)

<https://www.istrainspirit.hr/> (pristupljeno: 17.03.2021.)

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Dvigrad> (pristupljeno: 21.03.2021.)

https://hr.wikipedia.org/wiki/Limski_zaljev (pristupljeno: 23.03.2021.)

<https://cverglablog.blogspot.com/2020/03/kanfanar-jame-u-okolici.html> (pristupljeno: 26.03.2021.)

<https://www.istra-istria.hr/> (pristupljeno: 03.04.2021.)

<https://www.istra.hr/hr> (pristupljeno: 03.04.2021.)

[Master Plan Turizma Istarske Zupanije 2015-2025 \(1\).pdf](#) (pristupljeno: 04.04.2021.)

<https://www.central-istria.com/hr/statistika> (pristupljeno: 05.04.2021.)

<https://www.aquacolors.eu/hr/> (pristupljeno: 05.04.2021.)

<https://www.istralandia.hr/> (pristupljeno: 05.04.2021.)

<https://www.np-brijuni.hr/hr> (pristupljeno: 06.04.2021.)

<https://www.inforovinj.com/hrv/rovinj/znamenje/palud.asp> (pristupljeno: 06.04.2021.)

<https://baredine.com/> (pristupljeno: 06.04.2021.)

<https://www.istria-culture.com/> (pristupljeno: 09.04.2021.)

<http://www.istria-outdoor.com/hr/> (pristupljeno: 11.04.2021.)

<http://www.istria-gourmet.com/> (pristupljeno: 15.04.2021.)

<https://www.istarske-toplice.hr/> (pristupljeno: 18.04.2021.)

Popis tablica:

1. Tablica 1: Dolasci i noćenja turista u Istarskoj županiji
2. Tablica 2: SWOT analiza turističke ponude Istarske županije
3. Tablica 3: Dolasci i noćenja turista u Općini Kanfanar

Popis slika:

1. Slika 1: Životni ciklus turističke destinacije
2. Slika 2: Čimbenici koji utječu na turističku ponudu
3. Slika 3: Povijesni razvoj Istarske županije

Popis grafikona:

1. Grafikon 1: Dolasci najčešćih turista u Istarskoj županiji
2. Grafikon 2: Noćenja najčešćih turista u Istarskoj županiji